

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce

**Problematika umělého přerušení těhotenství z pohledu
Evropského soudu pro lidská práva**

Michaela Vyternová

Plzeň 2022

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Michaela VYTERNOVÁ**
Osobní číslo: **R17M0182P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Problematika umělého přerušení těhotenství z pohledu Evropského soudu pro lidská práva**
Zadávající katedra: **Katedra ústavního a evropského práva**

Zásady pro vypracování

Osnova:

Úvod

1. Právo na život a reprodukční práva v mezinárodních dokumentech
2. Přístupy k umělému přerušení těhotenství členských států Rady Evropy
3. Postoj k umělému přerušení těhotenství v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva
4. Vývoj judikatury Evropského soudu pro lidská práva týkající se umělého přerušení těhotenství

Závěr

Rozsah diplomové práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- MALÍŘ, J., DOLEŽAL T., Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy., Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016
- KMEC., KOSAŘ., KRATOCHVÍL., BOBEK., Velké komentáře, Evropská úmluva o lidských právech., Praha: C. H. Beck., 2012
- VALC, J., Právo na život a biomedicína., Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2020
- ŠUSTEK, P., HOLČAPEK T., a kolektiv., Zdravotnické právo., Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2017
- HUBÁLKOVÁ, E., Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Rozsudky velkého senátu, výběr. Svazek II (2001- 2006). Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2013
- TĚŠINOVÁ, J., DOLEŽAL, T., POLICAR R., Medicínské právo., 2. vydání., Praha: C. H. Beck., 2019
- WAGNEROVÁ, E., POSPÍŠIL, I., LANGÁŠEK, T., ŠIMÍČEK, V., a kolektiv., Listina základních práv a svobod Komentář., Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012
- PUPPINCK, Gregór. Abortion and the European Convention on Human Rights. Irish Journal of Legal Studies: Abortion and the European Convention on Human Rights [online]. 2013, 3(2), 142-192 [cit. 2021-03-24]. Dostupné z: <https://7676076fde29cb34e26d759f611b127203e9f2a0021aa1b7da05.ssl.cf2.rackcdn.com/eclj/ijls-vol-3-issue-2-article-8-7-comparative-puppinck.pdf?fbclid=IwAR3aRA4gqtkJWRJ1WCmxswj6gmFrZRvt240eFW0FHVfQGsT5C0qAkGx4vs>
- Zákon č. 66/1986 Sb. Zákon České národní rady o umělém přerušení těhotenství
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb.m.s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 10/2010 Sb.m.s., o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením
- European Parliament resolution of 10 December 2013 on Sexual and Reproductive Health and Rights
- Zpráva Evropského parlamentu o sexuálním a reprodukčním zdraví a souvisejících právech
- Vyhláška č. 120/1976 Sb. Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech
- Vyhláška č. 62/1987 Sb. Vyhláška ministra zahraničních věcí o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Zuzana Vostrá, Ph.D.

Fakulta právnická

Datum zadání diplomové práce:

23. února 2021

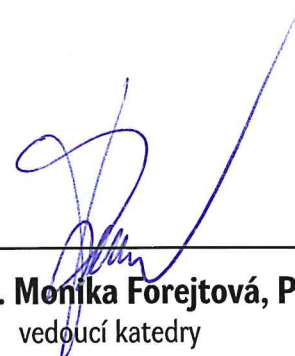
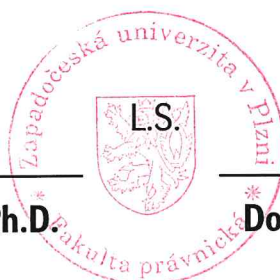
Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2022

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

děkan

Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.

vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Problematika umělého přerušení těhotenství z pohledu Evropského soudu pro lidská práva“ vypracovala samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací, z nichž jsem čerpala pro svou práci, byly citovány způsobem ve vědecké práci obvyklým a jsou uvedeny v závěrečném seznamu, který je součástí této diplomové práce.

V Plzni dne 30.3.2022

.....

Poděkování

Poděkování JUDr. Zuzaně Vostré, Ph.D za rady a vedení mé práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Základní lidská práva související s výkonem umělého přerušeni těhotenství v mezinárodních dokumentech	3
1.1. Právo na život.....	3
1.1.1. Právo na život v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.....	4
1.1.2. Právo na život v Úmluvě o právech dítěte	6
1.1.3. Právo na život v Úmluvě o ochraně osob se zdravotním postižením.....	7
1.2. Reprodukční práva.....	7
1.2.1. Reprodukční práva v Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen	9
1.2.2. Reprodukční práva v právně nezávazných dokumentech	9
1.3. Další základní lidská práva spojená s prováděním interrupcí.....	12
1.3.1. Právo na respektování rodinného a soukromého života.....	12
1.3.2. Zákaz mučení a nelidského zacházení	14
1.3.3. Svoboda projevu a svoboda shromažďování a sdružování	15
1.3.4. Právo uzavřít manželství.....	15
1.3.5. Právo dát souhlas s lékařským zákrokem	16
1.3.6. Další práva náležející plodu.....	17
2. Přístupy k umělému přerušeni těhotenství členských států Rady Evropy	19
2.1. Liberální přístupy k umělému přerušeni těhotenství	19
2.1.1. Právní úprava umělého přerušeni těhotenství v České republice.....	20
2.1.1.1. Ochrana plodu před narozením	20
2.1.1.2. Zákon o umělém přerušeni těhotenství.....	21
2.1.2. Umělé přerušeni těhotenství na Slovensku	23
2.1.3. Provádění interrupcí cizinkám	23
2.2. Restriktivní úpravy umělého přerušeni těhotenství	24
2.2.1. Úplný zákaz provedení interrupce	25
2.2.2. Interrupce provedená ze socioekonomických důvodů	26
2.2.3. Interrupce provedená ze zdravotních důvodů a v případě znásilnění	27
2.2.3.1. Výkon interrupcí v Polsku.....	28
2.3. Vliv křesťanství na provádění interrupcí.....	30
2.4. Možný vývoj právní úpravy v následujících letech	33
3. Postoj k umělému přerušeni těhotenství v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva	35
3.1. Čl. 2 Úmluvy a pozitivní závazky z něj vycházející.....	35
3.2. Obsah pojmů mučení a nelidské zacházení	37
3.3. Čl. 8 Úmluvy a pozitivní závazky z něj vycházející.....	39

3.4.	Právo otce vyjádřit se k interrupci	46
3.5.	Svoboda projevu a výkon interrupcí.....	48
3.6.	Výhrada svědomí a svoboda náboženského vyznání.....	50
3.7.	Účinky rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva	51
4.	Vývoj judikatury Evropské soudu pro lidská práva týkající se umělého přerušení těhotenství	53
4.1.	Rozvoj reprodukčních práv na půdě Rady Evropy	53
4.2.	Shodnost v rozhodování Evropského soudu pro lidská práva	54
4.3.	Žaloby wrongful birth a wrongful life	55
4.4.	Budoucí vývoj judikatury týkající se Polska	56
	Závěr.....	59
	Resumé	62
	Seznam použitých zkratk.....	63
	Seznam použitých zdrojů	64

Úvod

Umělé přerušování těhotenství a jeho právní, etické i morální aspekty jsou dlouhodobě často diskutovaným a kontroverzním tématem napříč celou společností. I v dnešní době se však jedná o velice aktuální téma, neboť v přístupu k umělému přerušování těhotenství za posledních několik let došlo k mnoha zásadním změnám hned v několika evropských zemích. A ačkoliv Česká republika zaujímá v této oblasti značně liberální přístup, debata týkající se umělého přerušování těhotenství se rozvířila i v české společnosti, a to zejména v souvislosti s výkonem interrupcí u žen z Polska.

Vzhledem k tomu, že záležitost umělého přerušování těhotenství úzce souvisí s dalšími základními lidskými právy, o jejichž ochranu a rozvoj se na území Evropy zasazuje zejména Evropský soud pro lidská práva, je v této práci zpracováno, jak tato instituce na danou problematiku nahlíží, jaké postoje zaujímá a zda přispívá k rozvoji nejen reprodukčních ale i dalších souvisejících práv. Cílem této práce je zanalyzovat přístup Evropského soudu pro lidská práva v této oblasti, rozebrat jednotlivé právní úpravy výkonu umělého přerušování těhotenství ve vybraných členských zemích Rady Evropy a jejich soulad se základními lidskými právy zakotvenými v Evropské úmluvě o lidských právech, k jejímuž výkladu vydává Evropský soud pro lidská práva jednotlivá rozhodnutí. Tato rozhodnutí a závěry Evropského soudu pro lidská práva následně zhodnotit a získat ucelený soubor názorů a přístupů k dané problematice. Práce s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva je rozdělena dle jednotlivých témat a porušovaných článků Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a to zejména z důvodu lepšího pochopení a ucelenosti analýzy daných rozsudků. Ačkoliv všechny evropské země pojí podobné kulturní a historické hodnoty, je všeobecně známo, že jejich přístup k dané problematice se často značně odlišuje. Je proto tedy důležité tyto přístupy porovnat a vycházet z nich při následné analýze rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva.

Práce je rozdělena na jednotlivé kapitoly. V úvodní části práce je pojednáno o základních lidských právech souvisejících s umělým přerušováním těhotenství zaznamenaných v mezinárodních dokumentech. V další kapitole jsou popsány a zhodnoceny přístupy různých evropských zemí, zejména pak těch, ve kterých proběhly v posledních letech významné změny právní úpravy v této oblasti. Třetí kapitola je věnována konkrétní judikatuře Evropského soudu pro

lidská práva zabývající se problematikou umělého přerušeni těhotenství. V závěrečné kapitole je pak popsáno, jak se předmětná judikatura v čase vyvíjela a jaká její proměna se dá dále očekávat.

1. Základní lidská práva související s výkonem umělého přerušování těhotenství v mezinárodních dokumentech

Umělé přerušování těhotenství a možnost jeho podstoupení je spojeno s mnoha dalšími základními lidskými právy. S právy, která náleží jak plodu, tak matce a případně i otci. Jedná se zejména o právo na život ještě nenarozeného, které se může dostat do rozporu s výkonem umělého přerušování těhotenství, ale i s právem na život samotné matky. V souvislosti s interrupcemi se hovoří také o takzvaných reprodukčních právech, která by měla poskytovat garanci mimo jiné i pro legální výkon interrupcí. S těmito právy je však spojena celá další řada základních lidských práv a svobod. A právě proto, že se v těchto případech dostává do střetu několik základních lidských práv, jedná se, zejména v některých státech, o velmi kontroverzní a citlivé téma. Z těchto důvodů také nedochází k jasnému stanovisku na půdě Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „Soud“ nebo také „ESLP“) a je zde pro přijetí úpravy týkající se umělého přerušování těhotenství státům ponechán relativně velký prostor pro jejich vlastní uvážení.

1.1. Právo na život

Právo na život je bezesporu jedno z nejdůležitějších lidských práv a lze ho považovat vůbec za úplný základ lidských práv, neboť z něho vychází všechna ostatní lidská práva. Důležitost práva na život je určena nejen vnitrostátními, ale především mezinárodními dokumenty. Ochrana života je tak zaručena v předních člancích všech lidskoprávních úmluv, ovšem určitost ustanovení by se mohla zdát poněkud vágní. Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948, Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách z roku 1950 (dále jen „Úmluva“), Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966, Úmluva o právech dítěte z roku 1989 i Listina základních práv Evropské unie z roku 2000 a Úmluva o právech osob se zdravotním postižením z roku 2006, stanoví, že každý, či každá lidská bytost má právo na život a že lidského života nemůže být nikdo zbaven. Jednotlivé dokumenty již však nepodávají definici slova „každý“, či definici „lidské bytosti“, neurčují okamžik počátku života a nechávají zde tedy prostor jednotlivým státům na určení doby, od které je lidský život podroben ochraně. Určení počátku života a tím pádem určení doby, od které je lidský život chráněn, je pro otázku interrupcí zcela klíčový.

1.1.1. Právo na život v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Za základní dokument pro ochranu lidských práv je na území Evropy považována Evropská úmluva o ochraně lidských práv. Právě pro rozhodování o stížnostech týkajících se porušení základních lidských práv a svobod členskými státy Rady Evropy u ESLP je tato Úmluva zásadní, neboť systém kontroly dodržování povinností plynoucích členským státům z Úmluvy vyplývá již ze samotného obsahu Úmluvy a z protokolů na ni navazujících.¹

Úmluva ve svém čl. 2 stanoví, že „*právo každého na život je chráněno zákonem*“.² Právo na život je univerzální povahy, náleží tedy každému, ale ani zde určeno, kdo je každý a není stanovena doba počátku ochrany života. Výklad a definici pojmu „*každý*“ však rozvádí ESLP ve své judikatuře, i když je zde ponechán volný prostor jednotlivým členským státům k přijetí vlastní úpravy. Otázka, zda se plod bude považovat za nositele práva na život či nikoliv, se na půdě ESLP objevila v souvislosti s několika případy. Názory na počátek života a na ochranu plodu nejsou však konzistentní ani mezi jednotlivými soudci ESLP. V případě Vo. proti Francii velký senát rozhodl, že v případě umělého přerušení těhotenství nedochází k porušení čl. 2 Úmluvy, ačkoliv část soudců hájila opačný názor, a to ten, že nenarozené dítě má právo na život dle čl. 2 Úmluvy. Převládající názor vycházel z rozhodnutí Komise v případě X. proti Spojenému království z roku 1980, kde Komise zaujala stanovisko, ve kterém určila, že čl. 2 Úmluvy nechrání život plodu jako život člověka a že pojem „*každý*“ se nevztahuje na plod ještě před narozením a nenarozené dítě tedy nebude osobou, na něhož by se Úmluva vztahovala.³

ESLP však ve svých rozhodnutích nestanovil, že by Úmluva vylučovala možnost zakotvení legálního výkonu interrupcí v právních rádech států, jelikož dle jeho názoru, výkon interrupcí není v rozporu s ustanovením čl. 2 Úmluvy. Zároveň však odmítá uznat, že by lidskému plodu náležela žádná Úmluvou zaručená práva, nevyloučil tedy, že by i plodu nemohlo náležet právo na život.⁴

¹ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy.*, s. 16

² Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

³ ESLP, Vo. Proti Francii, stížnost č. 53924/00, rozsudek velkého senátu ze dne 8. 7. 2004, odst. 51, odst. 77

⁴ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy.*, s. 135

ESLP uznal, že právo na život nezaručuje pouze právo nebýt zbaven života, nýbrž z ustanovení plyne i povinnost jednotlivých států k přijetí opatření, které vedou k ochraně života a zdraví osob a působí také preventivně, tedy tak, aby jimi bylo předcházeno případům, kdy by lidský život mohl být ohrožen. Jelikož právo na život úzce souvisí také s dalšími právy, konkrétně také např. s právem na soukromí, vyplývá z daného ustanovení také povinnost k zajištění opatření, kterými by bylo předcházeno případům, kdy dochází k porušení práva na soukromý život. Do těchto povinností státu tak spadá povinnost států přijmout legislativu, která jasně stanoví, kdy lze do práva na život a ostatních základních lidských práv zasáhnout a také požadavek na vytvoření soudního a administrativního systému, který bude působit ochranně vůči potlačování těchto práv.⁵ Další z vyplývajících povinností, jež státy mají, je povinnost zajištění důsledného a účinného vyšetřování případů, kdy dojde k porušení práv zaručených Úmluvou.⁶ Nedodržení těchto požadavků je viditelné v současné době zejména v Polsku, kde neexistuje jasný legislativní rámec, podle kterého by lékaři postupovali v případě legálně prováděných interrupcí. Nejasně upravené podmínky pro výkon legálních interrupcí pak vedou ke zhoršení zdravotního stavu a mnohdy až k úmrtí těhotných žen, u nichž interrupce provedena nebyla a dochází tak k potlačení základních práv těhotných žen v kontrastu se zachováním práva na život nenarozeného plodu.⁷

Závazek států k zajištění legislativního rámce, který by umožnil objektivní posouzení, zda daná těhotná žena splňuje podmínky pro podstoupení interrupce či nikoliv, plyne státům také z ustanovení čl. 8 Úmluvy upravujícího právo na soukromý život. Z těchto jmenovaných ustanovení ovšem také vyplývá povinnost zavést přezkumný orgán. Tedy takový orgán, jehož úkolem by bylo přezkoumat zamítavé rozhodnutí o umožnění podstoupení umělého přerušování těhotenství.⁸ Tato problematika bude ještě detailněji rozebrána níže.

Z ustanovení čl. 2 vyplývá státům také povinnost zajistit možnost požívání práva garantujícího přístup ke zdravotní péči, ačkoliv Úmluva samotná negarantuje právo na zdraví jako takové. Samotný Soud však již neurčuje jaké kvality by poskytovaná zdravotní péče měla dosahovat a nechává zde prostor na

⁵ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK M., *Evropská úmluva o lidských právech: komentář.*, s. 362, s. 363

⁶ Tamtéž s. 368

⁷ Tamtéž s. 905, s. 906

⁸ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy.*, s. 136

uvážení jednotlivých států. Na druhou stranu ale požaduje, aby ve státech existovaly záruky, kterých bude užito, pokud zdravotní péče poskytována nebude nebo bude její poskytování zanedbáváno. Pokud by tak byl odepřen přístup ke zdravotní péči jednotlivci či skupině osob, mohly by se státy dopouštět porušení povinností plynoucích z čl. 2 Úmluvy.⁹ Ovšem garantovaný přístup ke zdravotní péči se týká pouze základní zdravotní péče a lékařských zákroků, které jsou nepochybně nutné k záchraně života.¹⁰

1.1.2. Právo na život v Úmluvě o právech dítěte

Ačkoliv ESLP je při svém rozhodování vázán zejména Evropskou Úmluvou, samotným členským státům Rady Evropy vyplývají závazky i z mnoha dalších mezinárodních lidskoprávních smluv. Jednou z nich je Úmluva o právech dítěte, která v čl. 6 říká: „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají, že každé dítě má přirozené právo na život. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují v nejvyšší možné míře zachování života a rozvoj dítěte*“.¹¹ Zároveň čl. 1 stanovuje, že dítětem se rozumí lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. Úmluva o právech dítěte tedy určuje horní věkovou hranici, neurčuje však hranici dolní, tedy dobu, od které se dítě stává subjektem, jehož život je podroben ochraně, ani neříká, zda je podroben ochraně i před narozením.¹² Aplikace Úmluvy o právech dítěte se v souvislosti s umělým přerušením těhotenství uplatní především, pokud je těhotnou ženou nezletilá dívka. Jelikož deklarovaným cílem této Úmluvy je ochrana nejlepšího zájmu dítěte, tak se v tomto případě bude dostávat do rozporu nejlepší zájem nezletilé těhotné, tedy vlastně dítěte, s právem na život ještě nenarozeného. Zájem těhotné dívky pak bude s nejvyšší pravděpodobností převažovat nad zájmem nenarozeného plodu být živě porozen a mít zachováno právo na život. Ačkoliv Úmluva neurčuje dobu, od které se bude plod považovat za subjekt chráněný Úmluvou, samotná koncepce Úmluvy je postavena na tom, že dítě nabývá svých práv až okamžikem svého narození.¹³

⁹ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*., s. 55

¹⁰ Tamtéž., s. 58

¹¹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte

¹² DUŠKOVÁ, Š., HOFSCHEIDEROVÁ, A., KOUŘILOVÁ, K., *Úmluva o právech dítěte. Komentář*., s. 10

¹³ Tamtéž., s. 10, s. 12

1.1.3. Právo na život v Úmluvě o ochraně osob se zdravotním postižením

Právo na zachování a ochranu života je zakotveno také v Úmluvě o ochraně osob se zdravotním postižením. Zejména v čl. 10, který zakotvuje právo na život každé lidské bytosti a také povinnost států přijmout opatření účinného užívání tohoto práva osobami se zdravotním postižením. Ani tato mezinárodní úmluva není výjimkou a neurčuje dobu, od které je lidský život chráněn. V otázce interrupcí by určení spodní věkové hranice, od které se plod bude považovat za lidskou bytost, a tím pádem za subjekt práva na život, bylo problematické zejména v případech, kdy je možné provést legální interrupci v pozdější době, než ve které je legální interrupce prováděna na žádost, tedy v době, ve které by v případě zdravého plodu bylo umělé přerušení těhotenství v rozporu s právním řádem daného státu. Nebo také v případech, ve kterých je interrupce prováděna z důvodu defektu plodu, a to i ve státech, kde by za situace, že se jedná o zcela zdravý plod, nebylo možné umělé přerušení těhotenství vůbec provést.¹⁴

Právo plodu být porozen a určení počátku života bude jistě ovlivněno délkou a mírou jeho vývoje, ale také politickými, kulturními, etickými a náboženskými zvyklostmi dané země. Právě z těchto důvodů se tak jednotlivé mezinárodní úmluvy vyhýbají jasnému vymezení a ohraničení života, neboť se jedná o velmi citlivý problém, který ve společnosti stále není vyřešen.

1.2. Reprodukční práva

Pokud hovoříme o právu na život, jedná se o právo náležející zejména nenarozenému plodu. U reprodukčních práv však nastává situace zcela opačná a jedná se o práva náležející především ženám, ale bezesporu i mužům. Také reprodukční práva jsou zakotvena v mnoha mezinárodních i vnitrostátních právních předpisech, jelikož v mnoha ohledech vycházejí a mají základ v ostatních základních lidských právech. O jejich rozvoj a o rozšíření povědomí v této oblasti se zaslouhuje také mnoho neziskových organizací působících v rámci celého světa.

Ačkoliv neexistuje přesná definice, která by vystihla a obsáhla celý pojem reprodukčních práv, lze říci, že se jedná o práva jednotlivců svobodně se rozhodovat a plánovat rodičovství, tedy rozhodovat kdy a zda vůbec mít děti, zvolit si možnost legálně užívat antikoncepční pomůcky, rozhodovat sám

¹⁴ Srov. § 2 vyhláška č. 75/1986 Sb. Ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky, kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb. o umělém přerušení těhotenství

a svobodně o možnosti podstoupení umělého přerušení těhotenství či o dobrovolné sterilizaci nebo naopak o podstoupení umělého oplodnění. Jedná se o možnost mít plnou kontrolu nad případným těhotenstvím a porodem. Reprodukčními právy je zajištěno také sexuální a reprodukční bezpečí, jehož obsahem je ochrana před sexuálním násilím, která čítá i závazek států zajistit tuto ochranu a také závazek zajistit ochranu práva na soukromí.¹⁵ Za sexuální násilí je považováno zejména znásilnění, ženská obřízka, nucená sterilizace či nucené umělé přerušení těhotenství nebo naopak nucené těhotenství bez možnosti podstoupení umělého přerušení těhotenství. Sexuálním násilím pak dochází k porušování reprodukčních práv žen, jelikož dané ženy ztrácí kontrolu nad vlastní sexualitou a vlastní reprodukcí. S rozhodováním, zda mít či nemít děti, je spojeno i případné možné podstoupení interrupce. Každá žena by tak měla mít, s ohledem na reprodukční práva, právo se svobodně rozhodnout, zda své těhotenství předčasně ukončí či nikoliv. Legislativa jednotlivých států by tak měla zaručit bezpečné provedení interrupce, kterou nebude porušeno reprodukční zdraví. Zakotvení možnosti legálně prováděných interrupcí vede ke snížení množství případů, kdy jsou interrupce prováděny nelegálně za nedostačujících podmínek, ve kterých může docházet až k ohrožení života samotné matky. Interrupce by však neměly nahrazovat antikoncepční prostředky, proto je kladen důraz na zkvalitnění sexuální výchovy a na zvyšování informovanosti o sexuálním chování, o rodičovství i o používání antikoncepčních metod.¹⁶

S reprodukčními právy souvisí také výkon prenatalní diagnostiky, na jejímž základě je možné ještě ve stádiu těhotenství odhalit případné defekty plodu. Rodiče pak mají možnost se rozhodnout, zda s ohledem na postižení plodu podstoupí umělé přerušení těhotenství či nikoliv. Do rozporu s reprodukčními právy, ale i případně s právem na život plodu, může dojít v situaci, kdy prenatalní diagnostika provedena nebyla, nebo nebyla provedena v dostatečném rozsahu.¹⁷ Samotný výkon prenatalní diagnostiky však souvisí i s právem na život zakotveným v čl. 2 Evropské úmluvy. ESLP došel k závěru, že na základě prenatalní diagnostiky v případě poškození plodu nelze dovodit z obsahu Úmluvy

¹⁵ Rada pro lidská práva (HRC) - Reprodukční práva: Background report. In: *Amo.cz* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2009/2010 [cit. 2021-12-12]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Reproduk%C4%8Dn%C3%AD-pr%C3%A1va-HRC1.pdf>

¹⁶ Kolektiv autorů. *Reprodukční práva žen a mužů* [online]. Praha 2: Gender Studies, 2006 [cit. 2021-12-12]. Dostupné z: https://invenio.nusl.cz/record/393183/files/nusl-393183_1.pdf

¹⁷ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy.*, s. 156

právo nebýt narozen. Soud zároveň zaujímá postoj, že nelze dovodit, že v případě defektu plodu by pro dítě bylo lepší se vůbec nenarodit. Pokud by byla uznána existence takového práva, jednalo by se o právo náležející samotnému plodu, nikoliv rodičům. Pokud se však rodičům narodí dítě s postižením, které bylo možné detekovat na základě prenatalní diagnostiky, mohlo by se v určitých případech dle ESLP jednat o porušení čl. 8 Úmluvy, tedy o prolomení práva na soukromý a rodinný život rodičů, jelikož do tohoto práva by spadalo i rozhodnutí, zda na svět přivést postižené dítě.¹⁸

1.2.1. Reprodukční práva v Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen

Za jeden z nejdůležitějších, právně vymahatelných, dokumentů v oblasti reprodukčních práv lze označit Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen přijatou v roce 1979. Jak již vyplývá z názvu, tato Úmluva stanoví nepřipustnost jakékoliv diskriminace a zakotvuje stejná práva bez ohledu na pohlaví. Jejím cílem je zlepšení postavení žen. Zároveň také zavazuje jednotlivé státy k přijetí opatření, jejichž cílem bude úplné vymýcení diskriminace na základě pohlaví. Je zde také zakotveno, že role ženy při plození dětí nesmí mít diskriminační povahu. Zakotvení reprodukčních práv je prostoupeno celým obsahem Úmluvy. Zejména se jedná o následující ustanovení. V čl. 10 písm. h) je stanoven rovný přístup ke vzdělávacím informacím, které pomáhají zajistit zdraví a blaho rodiny včetně informací a rad pokud jde o plánování rodiny.

Za klíčový lze označit čl. 16, který ukládá státům povinnost k přijetí opatření k odstranění diskriminace žen ve věcech manželství a rodinných vztahů. V písm. e) je zakotvena povinnost zajistit mužům i ženám stejná práva rozhodnout se svobodně o počtu i o době narození dětí, stejně tak zajištění přístupu k informacím a prostředkům, která jim umožní uplatňovat tato práva.¹⁹ Za jeden z těchto prostředků bychom mohli považovat i umělé přerušování těhotenství.

1.2.2. Reprodukční práva v právně nezávazných dokumentech

V oblasti reprodukčních práv byla zásadní Mezinárodní konference OSN o populaci a rozvoji konaná v Káhiře ve dnech 5. – 13. září 1994. Jednalo se

¹⁸ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy.*, s. 158 – s. 160

¹⁹ Vyhláška Ministra zahraničních věcí č. 62/1987 Sb., o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen

celkově o šestou Mezinárodní konferenci o populaci a rozvoji v pořadí. V Káhiře byl přijat Akční program, který obsahoval okruhy týkající se mimo jiné problémů rovnosti pohlaví, spravedlnosti a práv žen, role, stavby a struktury rodiny, reprodukčních práv a reprodukčního zdraví, zdraví, nemocnosti a úmrtnosti a v neposlední řadě také rozvoje a vzdělání obyvatelstva.²⁰ Akční programy přijaté na Mezinárodní konferenci o populaci a rozvoji však nemají právně závazný charakter, ale pouze doporučující povahu.²¹ Cílem konference v Káhiře bylo přijmout makro-socio-ekonomická opatření, díky nimž by byl zachován přiměřený ekonomický růst v rámci udržitelného rozvoje ve všech zemích. Jelikož hlavním tématem Mezinárodní konference byl extrémní nárůst počtu obyvatel planety, stalo se tak jednou z řešených otázek plánované rodičovství. Reprodukční práva jsou obsažena nejvíce v kapitole VII. Akčního plánu. Je zde stanoveno, že mezi základní práva mužů a žen patří právo na svobodnou volbu týkající se počtu dětí a také doby rození dětí. V souvislosti s tím by státy měly zajistit dostupný výkon zdravotní péče, týkající se reprodukčního a sexuálního zdraví. Akční plán dále stanovil, že muži a ženy mají mít přístup k informacím týkajícím se plánovaného rodičovství a také k efektivním a dostupným metodám, díky kterým je plánování počtů dětí možné, zejména k antikoncepci. Za jeden z těchto prostředků však samotné provedení umělého přerušování těhotenství nemá být považováno.²² Cílem však bylo snížit množství nechtěných těhotenství, která v mnohých případech mohla vést ke zvýšení úmrtnosti, a to především za pomoci metod plánovaného rodičovství.²³

Akční plán se tak dotýkal i tématu provádění interrupcí, jejichž provádění v té době dozajista představovalo ještě kontroverznější téma než je tomu dnes. I zde je však úprava výkonu interrupcí ponechána na jednotlivých státech a jejich postoji k této problematice. Akční plán spíše apeluje na vlády jednotlivých států, aby bylo zamezeno výkonu interrupcí, které nejsou prováděny bezpečně a aby mohlo dojít ke snížení počtu prováděných interrupcí celkově, ale naopak byla zvýšena dostupnost ostatních prostředků, díky kterým je možné rodičovství

²⁰ RYCHTARŮKOVÁ, J., Mezinárodní konference o populaci a rozvoji: Káhira 5.- 13. září 1994. *Obecný Zeměpis*. 1995, 94-95(3), str. 87

²¹ Rada pro lidská práva (HRC): Background report. In: *Amo.cz* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2009/2010 [cit. 2021-12-12]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Reproduk%C4%8Dn%C3%AD-pr%C3%A1va-HRC1.pdf>

²² RYCHTARŮKOVÁ, J., Mezinárodní konference o populaci a rozvoji: Káhira 5.- 13. září 1994. *Obecný Zeměpis*. 1995, 94-95(3), str. 88

²³ Programme of Action. Adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5- 13 September 1994 [online]., čl. 7.14 písm. (h)., Dostupné z: https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf.

plánovat. V zemích, kde je umělé přerušování těhotenství v souladu s právem, pak musí být zajištěn bezpečný výkon tohoto zákroku.²⁴

Ačkoliv se Mezinárodní konference v Káhiře dotýkala zejména porodnosti v rozvojových zemích, neboť tam byl nárůst obyvatelstva nejvyšší, co se týče reprodukčních a sexuálních práv, měla stále velký dopad i na ostatní státy, jelikož reprodukční práva řadí mezi základní lidská práva, a to i přesto, že se jedná o dokument bez právní závaznosti.

O rok později se v Pekingu konala 4. světová konference o ženách. Vznikla zde Pekingská akční platforma, která vymezila 12 základních cílů, jejichž úkolem bylo zlepšit práva žen a přístup k nim v daných oblastech. Jednu z oblastí tvoří opatření týkající se zdraví. Byl kladen důraz na posílení poskytování zdravotních služeb a také na přijetí opatření, která budou napomáhat snížení úmrtnosti matek.²⁵ I zde jsou zakotvena reprodukční práva. Část C, čl. 94 - čl. 97 upravují práva žen rozhodnout se zda, kdy a jak často budou mít děti, právo na informace o metodách plánovaného rodičovství a zakotvují také zásadu, podle níž je právo na rozhodování o záležitostech týkajících se reprodukce a sexuality přiznáno všem, bez diskriminace, donucování či násilí. Muži i ženy tak mají při rozhodování rovné postavení.²⁶

Další, s ohledem na reprodukční práva, relevantní oblastí se stala část týkající se lidských práv. Oblast lidských práv je v Pekingské akční platformě obsažena v části I. Zde byl zakotven cíl „*prosádit a ochraňovat lidská práva žen pomocí plné realizace všech nástrojů týkajících se lidských práv, obzvláště Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen*“. Apeluje se zde také na vlády států, aby přistoupily k ratifikaci všech lidskoprávních úmluv. Ve státech, které tak dosud neučinily, není plně zabezpečena rovnost žen.²⁷ Tato část klade důraz na to, aby jednotlivými státy byly dodržovány všechny závazky plynoucí z lidskoprávních úmluv a aby byla zajištěna rovnost žen.

²⁴ Programme of Action. Adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5- 13 September 1994 [online]., čl. 8.25., Dostupné z: https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf.

²⁵ WENNERHOLM ČÁSLAVSKÁ, T., 15 let Pekingské deklarace a Akční platformy- čas na hodnocení?, In: *Feminismus.cz* [online]. 27.02.2010 [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/15-let-pekingske-deklarace-a-akni-platformy-cas-na-hodnoceni>

²⁶ Zpráva ze čtvrté světové konference o ženách (Peking 4.- 15. září 1995)., In: vláda [online]. 1995. [cit. 2022-02-16]., čl. 94- čl. 97. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rada-pro-rovne-prilezitosti/oddeleni/dokumenty/Peking-1995_1.pdf

²⁷ Tamtéž., čl. 229

1.3. Další základní lidská práva spojená s prováděním interrupcí

Jak již bylo zmíněno výše, s výkonem umělého přerušování těhotenství je spojeno mnoho dalších práv, kterým je poskytována ochrana na mezinárodním poli. S ohledem na rozhodování ESLP se jedná o práva zakotvená především Evropskou úmluvou, ale i o další práva, která přímo v této úmluvě upravena nejsou.

1.3.1. Právo na respektování rodinného a soukromého života

Jedním z nejdůležitějších práv, v souvislosti s kterým bude posuzován výkon umělého přerušování těhotenství, je právo na respektování soukromého a rodinného života. Toto základní právo je zakotveno pod čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech. Ačkoliv je zaručeno respektování soukromého a rodinného života, odst. 2 daného článku stanovuje výjimky, ve kterých je možné do daného práva zasáhnout. Nejedná se o právo absolutní a je možné ho tedy omezit zejména v případech, které jsou v zájmu národní a veřejné bezpečnosti. Dále v případech předcházení nepokojům a zločinnosti, ale především za okolností, kdy omezením tohoto práva dochází k ochraně zdraví, morálky nebo je-li omezení nutné k ochraně práv a svobod jiných osob. ESLP však pod tyto pojmy podřadil i další situace, za kterých je možné zasáhnout do osobní integrity člověka. Jedná se o situace, kdy je zásah nutný pro ochranu zvláště zranitelných osob a osob, které nejsou schopné rozhodovat samy a svobodně o svém zdravotním stavu. Tyto zásahy však musí být ve všech případech proporcionální s ohledem na cíl, který bude daným zákrokem uskutečňován.²⁸

Co spadá do definice soukromého života není zcela jasné, neboť se jedná o neohraňovaný a velice široký pojem. Jeho definování by pak přineslo určitá úskalí, jelikož by se možnost ochrany všech aspektů spadajících pod soukromý život mohla snížit a ochrana by byla poskytována pouze definovaným pojmům. Ochrana soukromého života počítá s existencí určité soukromé sféry, do které by neměl nikdo zasahovat. Tato sféra je pak vymezena nejen prostorově, kam spadá ochrana soukromého prostoru jedince, ale také ochrana psychické i fyzické integrity, a současně také i jako možnost svobodně rozhodovat o vlastní identitě. Právě pod otázky svobodného rozhodování o vlastní identitě lze podřadit rozhodování o sexuálním životě. Soukromý život tak bude jistě zčásti spadat

²⁸ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy.*, s. 77

i do skupiny reprodukčních práv, jelikož v rámci soukromého života dochází k volbě jedince, zda počít dítě či nikoliv a stát se tak rodičem, ale také rozhodnutí týkající se vlastního těla, např. tedy dobrovolné podstoupení interrupce.²⁹

Součástí práva na soukromý život je i rozhodování osob, zda do jejich těla bude určitým lékařským zákrokem zasaženo či nikoliv, popřípadě jejich rozhodnutí o tom, jakému zákroku se podrobí. Jelikož do soukromí osoby spadá i ochrana tělesné i duševní integrity, státům tak plynou pozitivní závazky k zajištění důsledné ochrany integrity osob.³⁰ Státům plyne povinnost k přijetí opatření, díky kterým bude předcházeno případům, kdy dochází k porušení práva na soukromý život, a to jak ze strany veřejných činitelů, tak i ze strany soukromých osob. I zde pak vyplývá z pozitivních závazků státu povinnost k zajištění potřebného aparátu, zejména soudního, kterým bude na území daného státu poskytována ochrana nad těmito právy.³¹

Dále také Soud ve svých rozhodnutích dovedl, že pokud má být zasaženo do soukromého života jedince, musí státy zajistit postup, ve kterém bude jedincům zajištěna a garantována možnost jejich účasti při rozhodování o zásahu do jejich zaručených práv.³² V otázce interrupcí ESLP sám ve své judikatuře nestanovil, že z obsahu Úmluvy z čl. 8 vyplývá i samotné právo podstoupit interrupci, v dnešní době však připouští, že normy týkající se výkonu interrupcí se úzce dotýkají soukromého života ženy. V takovém případě pak mohou být posuzována práva těhotné ženy, práva týkající se však nejen soukromého života, v protikladu s právy náležejícími plodu. Zároveň však ESLP vychází z toho, že z čl. 8 Úmluvy přímo neplyne ženám právo na podstoupení interrupce, a tím pádem určitá omezení legálního výkonu interrupcí samy o sobě nezakládají porušení práva na soukromí dle čl. 8 Úmluvy. Vždy tedy bude nutné posuzovat dané případy jednotlivě.³³ Zároveň však Soud dovozuje, že státům, které z jakýchkoliv důvodů omezují přístup k umělému přerušování těhotenství, je uložena povinnost přijmout právní normy, dle kterých bude možné objektivně posoudit, zda daná těhotná žena splňuje podmínky pro výkon interrupce

²⁹ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK M., *Evropská úmluva o lidských právech: komentář.*, s. 867

³⁰ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy.*, s. 70

³¹ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK M., *Evropská úmluva o lidských právech: komentář.*, s. 887

³² Tamtéž., str. 362, str. 363

³³ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy.*, s. 135

dle právní úpravy daného státu, či nikoliv. Současně z této povinnosti vyplývá i povinnost zajistit možnost přezkumu daného rozhodnutí.³⁴

1.3.2. Zákaz mučení a nelidského zacházení

S výkonem zdravotní péče je jistě nutné zmínit také právo zaručené dle čl. 3 Evropské úmluvy, podle kterého „*nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu*“. Jedná se o jedno z nejdůležitějších základních práv vůbec a jde tedy o absolutní, neomezitelné právo.³⁵ Za mučení lze považovat jakékoliv úmyslné jednání, kterým je působena silná bolest či tělesné a duševní utrpení, je působeno veřejným činitelem, je vedeno s určitým účelem. Za nelidské a ponižující zacházení je poté považováno takové zacházení, byť i nedbalostní, které přímo způsobí ublížení na zdraví nebo jinou fyzickou a psychickou trýzeň a také zacházení, které u dané osoby způsobí pocity strachu, úzkosti a méněcennosti, jehož cílem je osobu ponížit a případně překonat její vzdor.³⁶ K porušení práva dle čl. 3 může dojít i ve zdravotnictví, ačkoliv se ESLP domnívá, že pokud je lékařský zákrok dle uznávaných medicínských zásad nezbytný, nelze ho v zásadě považovat za nelidský či ponižující. Utrpení vycházející z takového zákroku však nesmí přesahovat určitou míru, se kterou je výkon takového zákroku obvykle spojován. V opačném případě by se mohlo jednat o porušení čl. 3 Úmluvy.³⁷

I z tohoto ustanovení vyplývají státům pozitivní závazky, konkrétně na zajištění legislativního rámce a soudního a administrativního systému, podobně jako tomu je u pozitivních závazků vyplývajících ze zakotveného práva na život. Státům plyne povinnost schválit právní předpisy, které případné mučení či nelidské a ponižující zacházení budou postihovat a vytvořit soudní soustavu, kde budou moci být řádně vyšetřovány případy porušení práv a následně vynucovány nároky plynoucí z daného porušení. Zároveň však státy mají přijímat i preventivní opatření, kterými bude bráněno v budoucím porušování těchto práv. Za špatné

³⁴ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*., s. 136

³⁵ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK M., *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*., s. 402

³⁶ Tamtéž., s. 406, s. 408

³⁷ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*., s. 104

zacházení je pak považován i nedostatečný přístup ke zdravotní péči.³⁸ Jsou zde tak provázány povinnosti vyplývající z čl. 2, čl. 3 i z čl. 8 Evropské úmluvy.

1.3.3. Svoboda projevu a svoboda shromažďování a sdružování

Další z práv, která mohou souviset s výkonem interrupcí a s reprodukčními právy, jsou svobody zakotveny v čl. 10 a čl. 11 Úmluvy. Jedná se o svobodu projevu a svobodu shromažďování a sdružování. Svoboda projevu zahrnuje „*právo zastávat názory, přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice*“. Dle čl. 11 má každý právo se svobodně a pokojně shromažďovat s jinými, toto právo také zajišťuje možnost zakládat na obranu svých zájmů odbory a vstupovat do nich. Obě tyto základní práva jsou omezitelná. Mohou podléhat takovým omezením, která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, v případech předcházení nepokojů a zločinnosti, ochrany zdraví a morálky či v případě ochrany práv a svobod jiných.³⁹ Zásah do takto zaručených práv ze strany státní moci musí být legitimní a důvody pro omezení práv musí být dostatečné. Co se týče ochrany morálky, není Soudem specifikováno, co přesně pod tento pojem spadá. Daná omezení tak vždy bude nutno posuzovat jednotlivě. Zda v jednotlivých případech došlo omezeními k porušení těchto práv, nebo zda byl k jejich užití dodržen zákonný rámec.⁴⁰

1.3.4. Právo uzavřít manželství

V souvislosti s umělým přerušением těhotenství lze hovořit i o právu na uzavření manželství. Toto právo je zakotveno v čl. 12 Evropské úmluvy a stanoví, že muži a ženy, kteří jsou věkem způsobilí k uzavření manželství, mají právo manželství uzavřít a založit rodinu. Právě s právem založit rodinu souvisí i případné dobrovolné podstoupení umělého přerušení těhotenství. Ovšem z práva založit rodinu, které je právem absolutním, nelze vyvozovat právo manžela bránit manželce v podstoupení umělého přerušení těhotenství provedeného na její žádost.⁴¹

³⁸ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK M., *Evropská úmluva o lidských právech: komentář.*, s. 430, s. 433

³⁹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících., čl. 10., čl. 11

⁴⁰ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK M., *Evropská úmluva o lidských právech: komentář.*, s. 1001, s. 1003

⁴¹ Tamtéž., s. 1191

1.3.5. Právo dát souhlas s lékařským zákrokem

Vyjma Evropské úmluvy je pro výkon zdravotní péče relevantní také Úmluva o lidských právech a biomedicině, která ačkoliv nebyla ratifikována dosud všemi členskými státy, jedná se o velmi důležitý dokument na poli Rady Evropy. Jedná se o právní předpis, který je právním předpisem speciálním v oblasti zdravotnictví vůči Evropské úmluvě. Jejím cílem je harmonizace úprav napříč členskými státy Rady Evropy v oblasti aplikace a poskytování zdravotní péče.⁴² I samotný Evropský soud pro lidská práva pak při rozhodování o individuálních stížnostech o porušení práv vyplývajících z Evropské úmluvy přihlíží k ustanovením Úmluvy o biomedicině, která pro Soud představuje vodítko v oblastech, na které tato úmluva dopadá.⁴³ V souvislosti s rozebíraným podstoupením umělého přerušeni těhotenství jsou důležitá zejména ustanovení čl. 5 až čl. 9 a čl. 24 Úmluvy o biomedicině. Kapitola II, pokrývající čl. 5 až čl. 9, se týká poskytování souhlasu. Uplatňuje se obecné pravidlo, které stanoví, že jakýkoliv lékařský zákrok je možné provést pouze s informovaným souhlasem dotčené osoby.⁴⁴ Informovaný souhlas je pak takový, který je poskytnutý na základě řádných, objektivních a pravdivých informací o možných důsledcích i rizicích zákroku. Z tohoto ustanovení vyplývá základní zásada pro výkon lékařských zákroků, a to ta, že nikdo nesmí být nucen k podstoupení jakéhokoliv zákroku. Souhlas daný pacientem však nesmí být podmíněn požadavkem, aby zdravotnický pracovník postupoval při výkonu zákroku v rozporu s právními či etickými normami. Na základě poskytnutých informací pacientovi je pak na jeho volbě, jaký postup pro výkon lékařského zákroku jím bude zvolen. Takto poskytnutý svobodný souhlas může být kdykoliv pacientem odvolán.⁴⁵

Následující články upravují situace, za kterých je možné lékařský výkon provést i bez souhlasu. U osob, které nejsou schopny souhlas poskytnout, může takový zákrok být proveden pouze, je-li to k jejich prospěchu či se souhlasem zákonného zástupce nebo příslušného orgánu. Tyto osoby jsou také oprávněny daný souhlas odvolat, pouze však v případě, je-li to v zájmu pacienta. Souhlas také není třeba, jedná-li se o zákrok činěný v situacích nouze, ve kterých souhlas

⁴² MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy.*, s. 38

⁴³ Tamtéž., s. 43

⁴⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině,

⁴⁵ MACH, J., a kolektiv., *Zdravotnictví a právo, komentované předpisy II. vydání.*, s. 13, s. 14

nelze získat a provedení zákroku je nutné ve prospěch zdraví a života osob. V takovýchto případech se také bude dle čl. 9 Úmluvy o biomedicíně přihlížet k již dříve vyslovenému přání pacienta, který není v dané chvíli schopen poskytnout souhlas k výkonu určitého zákroku. Jak bylo vyloženo výše, do soukromého života spadá také ochrana tělesné, tedy fyzické i morální integrity člověka. Pokud je tedy zasahováno do tělesné integrity jednotlivce, musí se tak činit pouze na základě jeho informovaného souhlasu.⁴⁶

Co se týče čl. 24 Úmluvy o biomedicíně, je jím upraven nárok na náhradu za způsobenou újmu provedeným lékařským zákrokem.⁴⁷ Jednalo by se tedy i o případy, kdy by lékařský zákrok nebyl vykonán v souladu s poskytnutým souhlasem, a na daný případ by se nevztahovaly okolnosti, za kterých je možné zákrok vykonat i bez tohoto souhlasu.

1.3.6. Další práva náležející plodu

Jednou z dalších otázek, kterou by pak bylo možné zkoumat je, zda plodu náleží některá další práva vyjma jeho práva na život. Tato problematika není upravena žádnými mezinárodními úmluvami a i zde se přístupy budou mezi jednotlivými státy lišit. Dle mezinárodních úmluv tedy plodu v době před jeho narozením jiná práva nenáleží.

Současně s právem na život však můžeme hovořit také o právech plodu, která mu náleží během porodu. Jedná se o ochranu jeho zdraví a života. ESLP došel k závěru, že ochrana zdraví dítěte během porodu je ochranou práv podle čl. 8 odst. 2 Úmluvy, kdy ochrana zdraví dítěte je legitimním důvodem pro zásah do práv rodičky, je-li tento zásah proporcionální, neboť rodičí se dítě nemůže zůstat zcela bez ochrany. S tímto názorem se ztotožnil také Ústavní soud ČR, který konstatoval, že takové jednání by pak bylo v rozporu s čl. 6 odst. 1 LZPS, neboť lidský život je hoden ochrany již před narozením a z toho vycházejí, právě rodičímu se dítěti musí analogicky náležet také alespoň minimální ochrana.⁴⁸

⁴⁶ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy.*, s. 74

⁴⁷ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně., čl. 6., čl. 8., čl. 9., čl. 24

⁴⁸ DUŠKOVÁ, Š., HOFSCHEIDEROVÁ, A., KOUŘILOVÁ, K., *Úmluva o právech dítěte. Komentář.*, s. 12

V českém právním řádu se navíc na plod bude dle občanského práva nahlížet jako na subjekt způsobilý nabývat práv, pokud se narodí živý a je-li to v jeho zájmu.⁴⁹

⁴⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §25

2. Přístupy k umělému přerušení těhotenství členských států Rady Evropy

„Rada Evropy je mezinárodní celoevropská organizace, která zajišťuje spolupráci členských států zejména v oblasti podpory demokracie a ochrany lidských i sociálních práv a svobod.“ Je tvořena celkem 47 členskými státy a jedním z nich je i Česká republika.⁵⁰ Jak bylo popsáno v předchozí kapitole, Rada Evropy ve svých právních předpisech neupravuje jednotné podmínky pro výkon umělého přerušení těhotenství a i Evropský soud pro lidská práva tuto oblast ponechává převážně na členských státech. Můžeme tedy říci, že pro oblast výkonu interrupcí se mezi jednotlivými členskými státy setkáváme s velice rozdílnými postoji, které k této problematice státy zaujímají, tudíž i jednotlivá právní úprava bude rozdílná.

Úpravu výkonu interrupcí lze rozlišit podle toho, zda zaujímá spíše restriktivní, či spíše benevolentnější přístup. Ve většině evropských států lze dnes podstoupit interrupci na žádost těhotné ženy a přístup k interrupcím je benevolentní. K těmto státům se řadí také Česká republika. Přesto se v Evropě nachází státy, ve kterých je přístup k umělému přerušení těhotenství výrazně omezen.⁵¹ V této kapitole bude pojednáno především o potratových předpisech v České republice a o úpravě států, které volí restriktivní přístup.

2.1. Liberální přístupy k umělému přerušení těhotenství

Ve státech, jejichž právní úprava týkající se umělého přerušení těhotenství neobsahuje žádné restrikce, je provedení interrupce možné na žádost ženy. Není tedy nutná validace ověřující existenci specifického důvodu, pro který je výkon interrupce možný. Možnost podstoupení interrupce však může být časově omezena dobou trvání těhotenství. Doba, ve které je možné provést umělé přerušení těhotenství, se pak mezi jednotlivými státy liší. Jedná se o 10. -22. týden těhotenství. V případě, že je interrupce vykonávána na žádost, musí být splněn tento určený časový limit. Po uplynutí stanovené doby je možné interrupci

⁵⁰ Rada Evropy. In: *Radaevropy.cz* [online]. 2015 [cit.2022-02-18]. Dostupné z: <http://www.radaevropy.cz/>

⁵¹ European data. In: *Abort-report.eu* [online]. 2022 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://abort-report.eu/europe/>

povětšinou vykonat v případech, kdy je těhotenství následkem znásilnění, plod je poškozen, či je ohroženo zdraví nebo život matky.⁵²

2.1.1. Právní úprava umělého přerušeni těhotenství v České republice

Výkon umělého přerušeni těhotenství je v ČR upraven zákonem č. 66/1986 Sb., o umělém přerušeni těhotenství a také prováděcí vyhláškou č. 75/1986 Sb. Jelikož se jedná o právní předpis již staršího data, lze říci, že v době přijetí této právní úpravy se zcela jistě jednalo o pokrokový či až kontroverzní předpis. Výkonu interrupcí se však dotýká také Listina základních práv a svobod, ale také zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

2.1.1.1. Ochrana plodu před narozením

Listinou i trestním zákoníkem je chráněn lidský plod ještě před narozením, což sama LZPS deklaruje v čl. 6 odst. 1, který stanoví, že každý má právo na život a lidský život je hoden ochrany již před narozením.⁵³ Z ustanovení „*je hoden ochrany*“ však nevyplývají žádné zákazy či povinnosti, jedná se tedy spíše o veřejné prohlášení, než o závaznou normu.⁵⁴ Z tohoto ustanovení tak nepřímou vyplývá, že ochrana plodu je nižší, než ochrana již narozeného živého jedince. Plodu nenáleží samotné právo být narozen, ovšem má právo na to požívat své ochrany již v době před narozením. Z tohoto ustanovení však také nelze vyvodit, že by Listina zakotvila nepřipustnost umělého přerušeni těhotenství. Ovšem samostatné zakotvení ochrany plodu ještě před narozením v předpisech s nejvyšší právní silou znamená, že při tvorbě právní úpravy týkající se interrupcí musela být dána určitá omezení pro jejich legální výkon.⁵⁵ Stejně jako u mezinárodních předpisů zmíněných v předchozí kapitole, i zde je nechán prostor pro úvahy týkající se nejen interrupcí.

V trestním zákoníku je ochrana plodu zakotvena zejména v hlavě I., díle 4., který upravuje trestné činy proti těhotenství ženy. Zvýšená ochrana plodu je však zakotvena i v ostatních ustanoveních, zejména v kvalifikovaných skutkových podstatách jednotlivých trestných činů. Trestní zákoník uvádí výčet čtyř trestných činů směřujících proti těhotenství ženy. Jedná se o trestný čin nedovoleného

⁵² Srov. Portugal., In: *Abort-report.eu* [online]. 2022 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://abort-report.eu/portugal/>

⁵³ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod., čl. 6 odst. 1

⁵⁴ BAHOUNEK, T. J., FUKALOVÁ, D., MAN, V., SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K., ŠRÁČEK, J., *Čtyři pohledy na interrupci.*, s. 21

⁵⁵ Tamtéž., s. 23

přerušeni těhotenství bez souhlasu těhotné ženy, nedovolené přerušeni těhotenství se souhlasem těhotné ženy, pomoc těhotné ženě k umělému přerušeni těhotenství a naposledy také o trestný čin svádění těhotné ženy k přerušeni těhotenství. Za nejdůležitější ustanovení v těchto případech však považuji zejména § 163 trestního zákoníku, který stanoví beztrestnost ženy. „*Těhotná žena, která své těhotenství sama uměle přeruší nebo o to jiného požádá nebo mu to dovolí, není pro takový čin trestná.*“⁵⁶ Zajímavostí je, že stejná formulace byla obsažena i ve starém trestním zákoně z roku 1961.⁵⁷ Toto ustanovení v tehdejší zákoně spolu s celkovou úpravou umělého přerušeni těhotenství z druhé poloviny minulého století může působit pokrokově, neboť lze říci, že již v té době byl brán určitý zřetel na právo těhotné ženy svobodně rozhodnout o svém těle a o svém těhotenství, a to i přesto, že výkon byl podmíněn splněním určitých limitujících podmínek. Umělé přerušeni těhotenství dle dřívějšího zákona bylo prováděno na žádost ženy po předchozím povolení interrupční komise a to ze zdravotních důvodů či z jiných důležitých důvodů zvláště hodného zřetele. Je zde aspekt rozhodování ženy, zda mít dítě nebo ne, ačkoliv stát měl zde stále vliv a úplného uzákonění interrupcí prováděných na žádost jsme se dočkali až o třicet let později.⁵⁸

2.1.1.2. Zákon o umělém přerušeni těhotenství

Koncepce tohoto zákona je založena na prioritní ochraně života a zdraví ženy, jež je upřednostněno před zrozením dítěte. Dále je zde uvedeno, že umělé přerušeni těhotenství nemá být antikoncepčním prostředkem, nýbrž nechtěnému těhotenství má být předcházeno účelnou sexuální výchovou a využívání prostředků k zabránění nechtěného těhotenství.⁵⁹ Stejný názor je zaujímán také v mezinárodních předpisech týkajících se reprodukčních práv a sexuálního zdraví.

V České republice můžeme rozlišit umělé přerušeni těhotenství prováděné na žádost a interrupce prováděné ze zdravotních důvodů. Umělé přerušeni těhotenství je možné vykonat, pokud o to žena sama požádá. Žádost musí mít písemnou formu, a pouze v případě, že těhotenství nepřekročilo 12. týden. Důležité je, že v žádosti nemusí být uvedeny žádné důvody, pro které žena ukončení těhotenství požaduje. Těhotenství však nelze ukončit, pokud

⁵⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník., § 159- §163

⁵⁷ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon., § 229

⁵⁸ Srov. Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušeni těhotenství

⁵⁹ Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušeni těhotenství., § 1., § 2

to odůvodňují zdravotní důvody. Jedná se o zhoršený zdravotní stav ženy, který by mohl mít za následek např. zánětlivá onemocnění, nebo pokud by interrupce měla být provedena opětovně v období posledního půl roku. V rámci šesti po sobě jdoucích měsíců je možné u jedné ženy provést více interrupcí, pokud žena alespoň 2x rodila, je starší 35 let nebo pokud je důvodné podezření, že otěhotněla na základě proti ní spáchaného trestného činu.⁶⁰ Interrupci je možné provést i u dívek mladších šestnácti let, existují zde ovšem určitá omezení. V takovém případě je k provedení zákroku nutný i souhlas zákonného zástupce či jiné osoby, které byla dívka svěřena do výchovy. U dívek ve věku mezi šestnáctým a osmnáctým rokem musí zdravotnické zařízení o vykonaném umělém přerušení těhotenství uvědomit zákonného zástupce.⁶¹ Dále zákon obsahuje ustanovení týkající se postupu při projednání umělého přerušení těhotenství. Je zde upraven postup, následná procedura, pokud lékař neshledá podmínky pro umělé přerušení těhotenství, o které žena sama požádala, i pro přerušení těhotenství, které by mělo proběhnout ze zdravotních důvodů. V takové situaci by žena měla požádat o přezkum okresního odborníka pro obor gynekologie a porodnictví, případně krajského odborníka v případě dalšího přezkumu. Tato ustanovení již ale nejsou aktuální, neboť v současné době neexistuje funkce okresního a krajského odborníka z oboru gynekologie a porodnictví.⁶² Proces, kterým by se žena mohla domoci umělého přerušení těhotenství, např. v případě ohrožení jejího zdraví po uplynutí dvanácti týdnů od oplodnění, i přesto, že ošetřující lékař pro něj neshledá podmínky, tak není upraven speciálním zákonem.

Pokud by bylo umělé přerušení těhotenství nutné ze zdravotních důvodů těhotné ženy, je tak možné učinit pouze s jejím souhlasem či na základě jejího návrhu. Jedná se o případy, kdy je ohroženo zdraví či život ženy, zdravý vývoj plodu nebo je plod geneticky poškozen. V takovém případě lze interrupci provést v jakémkoliv týdnu těhotenství. Výjimku tvoří přerušení těhotenství pro genetické poškození plodu, pak lze těhotenství ukončit nejpozději do 24. týdne těhotenství.⁶³

Z obsahu zákona i prováděcí vyhlášky vyplývá, že se jedná o již neaktuální předpis, jehož ustanovení neodpovídají reálné situaci ve zdravotnictví. Změna zákona s cílem dosažení vyšší aktuality se tak zdá velmi potřebnou.

⁶⁰ Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon č. 66/1986 Sb., § 1

⁶¹ Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství., § 4- § 6

⁶² MACH, J., a kolektiv., *Zdravotnictví a právo, komentované předpisy II. vydání.*, s. 432, s. 433

⁶³ Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon č. 66/1986 Sb., § 2, § 3

2.1.2. Umělé přerušování těhotenství na Slovensku

Slovensko přijalo stejnou právní úpravu týkající se interrupcí jako Česká republika.⁶⁴ Poměrně aktuální zajímavostí však je, že koncem minulého roku se na půdě Národní rady Slovenské republiky jednalo o možném zpřísnění výkonu umělého přerušování těhotenství. Podobný návrh zákona byl předložen ke schválení již vícekrát, tento návrh je předkládán převážně konzervativními představiteli Národní rady Slovenské republiky. Jednou z podmínek pro výkon interrupce, dle nového návrhu zákona, mělo být uplynutí 72 hodinové lhůty od doby, kdy lékař odešle hlášení o poučení ženy o zákroku Národním centru zdravotnických informací. Cílem této lhůty je poskytnout další čas na případné rozmyšlení, zda zákrok podstoupit či nikoliv. Dále návrh zakládal povinnost lékařů podat těhotným ženám, které se rozhodnou pro podstoupení interrupce, informace o možných finančních podporách, na něž by vznikl nárok a další podpoře týkající se těhotných žen. Návrh zákona také předpokládal zavedení nových sociálních podpor. Jednalo se o finanční příspěvek pro rodiče, jimž se narodí postižený potomek a o nárok na nouzové ubytování pro ženy, které otěhotněly neplánovaně. Další změna se týkala zákazu propagace umělého přerušování těhotenství, které by se také nově mělo označovat jako umělé ukončení těhotenství.⁶⁵ Změnou názvu, dle mého názoru, je cíleno na zvýšení odmítavého postoje ve společnosti vůči interrupcím, neboť ukončení, které však jakkoliv lépe vystihuje daný zákrok, působí mnohem více pejorativně, než stávající pojem přerušování.

V daném hlasování však návrh nebyl schválen a změna zákona tak zatím neproběhne.⁶⁶

2.1.3. Provádění interrupcí cizinkám

S ohledem na striktní úpravu přijatou v některých jiných státech nastávají situace, kdy nejen do České republiky přicestují občanky jiných států právě za účelem výkonu interrupce. Co se týče provádění interrupcí ženám, které se v České republice zdržují pouze přechodně, tedy např. těm, které do Česka přicestovaly právě kvůli podstoupení umělého přerušování těhotenství, podává

⁶⁴ Srov. zákon Slovenskej národnej rady č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva

⁶⁵ Slovenský parlament chce zpřísnit pravidla interrupcí a přidat peníze rodičům dětí s postižením. In: *Irohlas.cz* [online]. Bratislava, 2021 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: https://www.irohlas.cz/zpravy-svet/slovensko-zpriseni-potratty-novela-prvni-cteni_2110061359_btk

⁶⁶ Zákon o omezování přístupu k interrupcím na Slovensku neprošel. In: *A2larm.cz* [online]. 2021 [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2021/11/zakon-o-omezovani-pristupu-k-interrupcim-na-slovensku-neprosel/>

zákon o umělém přerušení těhotenství jasné ustanovení. Podle něj nelze interrupci za takových okolností vykonat.⁶⁷ Výjimky, kdy pobyt na území České republiky není považován za přechodný, stanovuje prováděcí vyhláška k zákonu. Ta stanoví, že za přechodný se nepovažuje pobyt, jenž je v souladu s povolením k pobytu podle mezistátních dohod.⁶⁸ V takovém případě za tuto mezistátní dohodu považujeme Smlouvu o fungování EU.

Vyvstává zde tak otázka, zda je možné provést interrupci ženám, které se v Česku sice zdržují přechodně, ale jedná-li se o občanky jiného členského státu Evropské unie. I v této oblasti můžeme najít vícero názorů, ovšem většinově převažuje přesvědčení, že tento postup je možný a je v souladu s právem. Na základě práva EU je možné se nejen svobodně pohybovat po území členských států, ale také přijímat zdravotní péči a služby na území jiného členského státu. Toto je zakotveno ve směrnici o uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči a ve zmíněné Smlouvě o fungování EU. S ohledem na zásady práva Evropské unie by tak mělo být možné vykonat umělé přerušení těhotenství i občankám jiných členských států, a to i za podmínky, že na území ČR pobývají pouze za tímto účelem.⁶⁹

Tato problematika začala rezonovat mezi českou společností zejména na počátku minulého roku, kdy došlo k výraznému zpřísnění v otázce interrupcí v sousedním Polsku. Ačkoliv česká úprava umožňuje vykonat interrupci ženám z jiných členských států, je možné, že v některých jiných státech je podstoupení interrupce v jiném státě, který přijal liberální potratovou úpravu, v rozporu s právními předpisy daného státu.

Vůči občankám států, které nejsou členskými státy EU, však tato výjimka nebude moci být uplatněna a bude nutné postupovat dle §10 zákona o umělém přerušení těhotenství a provedení interrupce nebude možné. Jednalo-li by se však o neodkladnou péči, provedení takového zákroku by již bylo v souladu s právem.⁷⁰

2.2. Restriktivní úpravy umělého přerušení těhotenství

Přístup k umělému přerušení těhotenství je určitými podmínkami omezen v několika zemích. V těchto zemích tedy k provedení interrupce nepostačuje

⁶⁷ Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství., § 10

⁶⁸ Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon č. 66/1986 Sb., §10

⁶⁹ KOLIBA P., WEISS, P., NĚMEC, M., DIBONOVÁ M., *Sexuální výchova pro studenty porodní asistence a ošetrovatelství.*, s. 89

⁷⁰ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T., a kolektiv., *Zdravotnické právo.*, s. 473

pouhá žádost těhotné ženy, která nemusí být odůvodněna, jako je tomu v České republice, nýbrž je nutné splnit podmínky určené právním řádem dané země. Státy, které k interrupcím zaujímají spíše odmítavý postoj, lze rozdělit do tří základních kategorií. Do první kategorie spadají země, které interrupce zcela zakazují. Ve druhé kategorii se nachází země, které interrupce dovolují také z důvodů sociálně ekonomických. Do třetí kategorie pak patří země, které interrupce z důvodů sociálně ekonomických nepovolují a podstoupení zákroku je možné pouze v případě ohrožení života či zdraví a v případech, kdy je těhotenství následkem trestného činu.⁷¹

2.2.1. Úplný zákaz provedení interrupce

Z evropských zemí jsou plně zakázané interrupce v Andoře, na Maltě a také ve Vatikánu. V těchto zemích je provedení interrupce nezákonné i v případě ohrožení života matky či plodu, ale i v případech, kdy je těhotenství následkem znásilnění.⁷² Provedení umělého přerušeni je tak zcela ilegální a za jeho provedení nese trestní odpovědnost jak lékař, tak i těhotná žena.⁷³ Toto je opět velký rozdíl oproti úpravám států, které připouští provedení interrupce se souhlasem ženy, v případě provedení nezákonné interrupce pak žena není trestně odpovědná.⁷⁴

Do poloviny minulého roku bylo zcela nezákonné umělé přerušeni těhotenství také v San Marinu, avšak v září v roce 2021 byla právní úprava změněna. Stát San Marino se nyní řadí k zemím, které poskytují provedení interrupce na žádost. Změna právní úpravy proběhla na základě referenda, kde se naprostá většina obyvatel vyslovila za legalizaci interrupcí. Do té doby San Marino čelilo četné potratové turistice, kdy se těhotné ženy za účelem interrupce vydávaly nejčastěji do Itálie. Přísná interrupční legislativa vycházela zejména od hlavních představitelů země, kteří se silně hlásili ke katolické církvi.⁷⁵

Stejný případ se týká také Irska, kde změna právní úpravy proběhla již o pár let dříve, a to v roce 2018. I zde se pro změnu interrupčních předpisů vyslovila většina obyvatel v konaném referendu. Přístup veřejnosti k interrupcím

⁷¹ European Abortion Laws: A Comparative Overview. In: *Reproductiverights.org* [online]. Center for Reproductive Rights, 2020 [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2020/12/European-abortion-law-a-comparative-review.pdf>

⁷² Tamtéž

⁷³ Srov. Chapter 9 Criminal code of Malta, art. 241

⁷⁴ Srov. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník., §163

⁷⁵ San Marino votes to legalise abortion in referendum. In: *BBC* [online]. 2021, 26.9.2021 [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-58701788>

se proměnil zejména poté, co Irskem otřásla smrt mladé ženy, které nebylo provedeno umělého přerušeni těhotenství ve chvíli, kdy začala samovolně potrácet a v důsledku sepse o několik dní později zemřela.⁷⁶ Irsko do té doby ve svých ústavních předpisech zaručovalo právo na život plodu již od jeho početí a interrupce byly zcela nepřipustné. Interrupce byly nelegální i v případě, kdy těhotenství ohrožovalo život ženy. V této otázce se také vyslovil ESLP, který rozhodl, že absentující úprava práva na podstoupení interrupce v případě ohrožení života je v rozporu s Evropskou úmluvou o lidských právech. Na základě tohoto stanoviska byly od té doby přijaty dílčí změny. Do právního řádu se dostal zákon umožňující provedení interrupce v případech, kdy je ohrožen život těhotné ženy nebo pokud by se u takové ženy mohly projevit sebevražedné sklony zapříčiněné těhotenstvím. Nakonec v roce 2018 bylo uzákoněno umělé přerušeni těhotenství vykonávané na žádost žen.⁷⁷

2.2.2. Interrupce provedená ze socioekonomických důvodů

Provedení interrupce z důvodů socioekonomických, ale také z důvodů zdravotních a v případě těhotenství vzešlého ze znásilnění je možné ve Finsku. Mezi socioekonomické důvody zde můžeme zařadit nedostatečné finanční zajištění či nedostatečné rodinné zázemí, také nízký nebo naopak vysoký věk.⁷⁸ Ačkoliv se domnívám, že pod socioekonomické důvody lze podřadit mnoho nastalých situací a mohlo by se tedy zdát, že přístup k zákroku není ve Finsku příliš omezen, je důležité zmínit, že žena k povolení zákroku potřebuje posudky od lékařů či posudek dokládající její finanční a sociální situaci. V takovém případě tak vlastně může být přístup k interrupci značně limitován a bude se odvíjet od vydaných posudků. Je nutné zdůraznit, že i zde je kladen větší důraz na ochranu zdraví a života ženy, neboť v těchto případech je možné těhotenství ukončit kdykoliv v jeho průběhu. Na druhé straně však stojí právě ekonomické a sociální důvody, pro které má být těhotenství ukončeno, ale také případy, kdy je

⁷⁶ HOLLAND, K., How the death of Savita Halappanavar revolutionised Ireland. In: *THE IRISH TIMES* [online]. 2018, 25.05.2018 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.irishtimes.com/news/social-affairs/how-the-death-of-savita-halappanavar-revolutionised-ireland-1.3510387>

⁷⁷ Timeline: The history of abortion in Ireland. In: *Thejournal.ie* [online]. 2018, 30.12.2018 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://www.thejournal.ie/abortion-in-ireland-4382738-Dec2018/>

⁷⁸ Abortion. In: *InfoFinland.fi* [online]. 2021, 20.12.2021 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://www.infofinland.fi/en/living-in-finland/health/abortion>

těhotenství následkem znásilnění či incestu a v případě poškození plodu. Za těchto okolností lze těhotenství přerušit pouze ve lhůtě do 24. týdne těhotenství.⁷⁹

Stejná úprava se týká také Spojeného království. Pro posouzení právní úpravy interrupcí ve Velké Británii je však nutné rozlišit území Anglie, Skotska a Walesu a na druhé straně území Severního Irska. V Anglii, Walesu a Skotsku je možné podstoupit umělé přerušení těhotenství ze zdravotních důvodů, je-li ohroženo zdraví či život ženy a v případě poškození plodu. I zde je možné těhotenství ukončit v případě socioekonomických důvodů. Zajímavé je, že i když je zde úprava omezena na určité důvody, fáze těhotenství, ve které je možné interrupci podstoupit je delší než u států, které dovolují interrupci na žádost. Interrupci je zde možné podstoupit do 24. týdne těhotenství.⁸⁰ Otázkou však zůstává, proč v takto restriktivní úpravě není přímo explicitně zakotveno právo na umělé přerušení těhotenství v situaci, kdy je těhotenství následkem trestného činu.⁸¹ Takové těhotenství pak bude zřejmě možné podřadit pod situaci, kdy těhotenství ohrožuje psychické zdraví ženy.

Rozdílnou situaci můžeme vidět v oblasti Severního Irska, kde v nedávné době došlo k dekriminizaci a liberalizaci potratů. K zpřístupnění interrupcí pro občanky Severního Irska musel však proběhnout dlouhý proces, ve kterém Belfastský soud uznal, že dosavadní potratové předpisy, platné v Severním Irsku, jsou v rozporu s čl. 8 Evropské úmluvy, s právem na soukromý a rodinný život. Stejně tak se vyslovil i Britský nejvyšší soud a uznal, že potratovými předpisy jsou porušována základní lidská práva. Nyní se potratové předpisy zliberalizovaly a umělé přerušení těhotenství je možné podstoupit do 12. týdne těhotenství a to bez uvedení jakéhokoliv důvodu.⁸²

2.2.3. Interrupce provedená ze zdravotních důvodů a v případě znásilnění

Druhé hledisko určuje země, kde výkon interrupce není povolen ze sociálních či ekonomických důvodů. Jedná se o Lichtenštejnsko a Monako. V právních rádech těchto zemí je úprava přísná a interrupce jsou povoleny pouze z taxativně uvedených důvodů.

⁷⁹ FINLAND. In: *Abort-report.eu* [online]. 2022 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://abort-report.eu/finland/>

⁸⁰ ENGLAND and WALES. In: *Abort-report.eu* [online]. 2022 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://abort-report.eu/england-and-wales/>

⁸¹ United Kingdom Abortion Act 1967., section 1

⁸² MCCORMAC, J., Abortion in NI: Timeline of key events. In: *BBC* [online]. 08.02.2022 [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-politics-56041849>

V Lichtenštejnsku se jedná o případy, kdy těhotenství ohrožuje zdraví či život matky, které nelze ochránit jiným způsobem a pokud těhotenství vzešlo z trestného činu v sexuální oblasti. Není zde zakotveno legální provedení interrupce v případě závažného poškození plodu. Právní úprava umělého přerušování těhotenství se nachází v trestním zákoně. Za nezákonné umělé přerušování těhotenství je trestně odpovědná i žena, která provedení interrupce sama provedla či její provedení jinému dovolila.⁸³ Obecně fakt, že v mnoha právních řádech je úprava interrupcí začleněna do trestních předpisů, kde jsou také upraveny podmínky, za kterých je možné interrupci vykonat, přispívají ke stigmatizaci a celkovému odsouzení interrupcí, neboť trestní předpisy určují ty nejzávažnější a nejškodlivější činy.

Provedení interrupcí v Monaku je možné ze stejných důvodů, za kterých je možné provést interrupci v Lichtenštejnsku. Zde je však možné navíc vykonat umělé přerušování těhotenství v případě, kdy je vážně poškozen plod. Krok k liberalizaci úpravy byl učiněn v roce 2019, kdy v Monaku došlo k částečné dekriminalizaci potratů. Ženy tak nemohou být trestně stíhány pro podstoupení interrupce v jiném státě, nebo pokud podstoupí zákrok i přesto, že nesplňují taxativně uvedený důvod, pro který je zákrok přípustný. Naopak lékaři pracovníci a ostatní, kteří interrupci provedou, stále budou čelit trestnímu stíhání. Právní úprava tak zůstává stále velmi nepříznivá a to jak pro těhotné ženy, tak pro lékařské pracovníky.⁸⁴

2.2.3.1. Výkon interrupcí v Polsku

V současné době se společenská diskuze obrací hlavně směrem k Polsku, kde dochází k velkému zpřísnění podmínek a umělé přerušování těhotenství je znemožněno téměř za všech okolností. Polský potratový zákon umožňoval podstoupení interrupce v případech, kdy je ohrožen život a zdraví matky, těhotenství je následkem trestného činu znásilnění či incestu a nakonec také v případech, kdy je závažně poškozen plod. Tato úprava by nebyla natolik neobvyklá, neboť ji můžeme nalézt i u jiných evropských zemí. Polský ústavní soud však vydal rozhodnutí, kterým znemožnil provádění interrupcí z důvodu poškození plodu. Rozhodl, že takové umělé přerušování těhotenství je protiústavní,

⁸³ Criminal Code of 24 June 1987 (StGB) of Liechtenstein., § 96- § 98a

⁸⁴ Monaco to decriminalise abortion, but no legalisation. In: *FRANCE24* [online]. 05.08.2019 [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: <https://www.france24.com/en/20190805-monaco-decriminalise-abortion-but-no-legalisation>

neboť právo na život a lidská důstojnost je zaručena každému a i počatý plod je subjektem těchto práv. V takovém případě je však namítáno, že znemožněním interrupce v případě poškození plodu je narušeno právo těhotných žen na zdravotní péči a na ochranu soukromí. V mnohých případech dochází až k nelidskému či ponižujícímu zacházení a bohužel i k úmrtí žen. Ovšem i pro ženy, jejichž zdraví a život je v ohrožení kvůli probíhajícímu těhotenství a pro ty, jejichž těhotenství je následkem trestného činu, je prakticky nemožné domoci se provedení interrupce. Rozhodnutí Ústavního soudu vyvolalo velkou vlnu nevole také kvůli nedostatku nezávislosti moci soudní na moci výkonné a zákonodárné.⁸⁵

Zpřísnění polské úpravy vedlo k několika úmrtím žen, kterým bylo odmítnuto povolení umělého přerušování těhotenství na základě již tak přísné potratové úpravy. Tyto okolnosti vedly k velkým protestům nejen na území Polska, ale také v dalších evropských zemích. Mnoho polských žen se také obrací na Evropský soud pro lidská práva za cílem uznání porušování základních lidských práv polským zákonodárstvím.⁸⁶

Důležité je také zmínit kriminalizaci potratů. V minulém roce byl ke schválení předložen návrh zákona, který by interrupce zcela zakázal a umožnil by za jejich podstoupení či provedení uložit trest stejný jako za spáchání trestného činu vraždy. Součástí tohoto návrhu byla také možnost trestat spontánní potrat, pokud by bylo možné prokázat, že se žena s ohledem na své těhotenství mohla chovat zodpovědněji.⁸⁷ Toto ustanovení lze považovat za zcela absurdní. Návrh tohoto zákona naštěstí neprošel a nebyl schválen. Pokud by byl návrh zákon přijat a ženám mohl být za umělé přerušování těhotenství uložen tak vysoký trest, bylo by to zcela neúměrné s trestem, který je dle polského trestního zákona možné uložit za trestný čin znásilnění. V případě pachatele znásilnění je možné mu uložit trest trvající v rozpětí od 3 měsíců do 12 let, jednalo by se tak nanejvýše o polovinu doby oproti postihu žen, které podstoupily interrupci.⁸⁸ Domnívám se, že v takovém případě by také byla porušena zásada humanity trestních sankcí a ženy by byly podrobeny nelidskému trestu. Takové jednání by bylo v rozporu s čl. 3

⁸⁵ Poland: Regression on abortion access harms women. In: *AMNESTY INTERNATIONAL* [online]. 26.01.2022 [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/01/poland-regression-on-abortion-access-harms-women/>

⁸⁶ Tamtéž

⁸⁷ Polští poslanci zamítli přísný potratový zákon. Interrupce měl trestat vězením. In: *ČT24* [online]. 02.12.2021 [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3408918-polsti-poslanci-zamitli-prisny-potratovy-zakon-interrupce-mel-trestat-vezenim>

⁸⁸ Act of 6 June 1997 The Penal Code of Poland., §197, §148

Evropské úmluvy a i s ustanoveními mnoha dalších mezinárodních úmluv. Jediným pozitivem zůstává, že ženy za podstoupení potratu nemohou být dle v současnosti platného polského trestního zákona trestně stíhané.⁸⁹

V souvislosti s velmi striktní úpravou interrupcí je také na místě zmínit dostupnost antikoncepčních prostředků v Polsku. V této oblasti zůstává Polsko nejzaostalejší v Evropě a dostupnost antikoncepčních prostředků je, zejména pro některé skupiny obyvatel, velmi nízká. Např. nouzová antikoncepční pilulka je v Polsku dostupná pouze na předpis, tento fakt pak velice snižuje možnost jejího využití. Obecně je toto v Evropě velmi neobvyklé. I toto je možné považovat za výraznou restrikcí v oblasti těhotenství a ukončení těhotenství.⁹⁰

Lze tedy shrnout, že Polsko dlouhodobě porušuje základní práva žen v oblasti reprodukčních práv.

2.3. Vliv křesťanství na provádění interrupcí

Některé evropské státy jsou ovlivněny silnou náboženskou tradicí. Naprosto převládajícím náboženstvím v Evropě je křesťanství. Ve většině evropských států se pak konkrétně jedná o katolicismus.⁹¹ Tyto země povětšinou zaujímají k umělému přerušení těhotenství restriktivní přístup a je tedy důležité zmínit, jak náboženství nahlíží na počátek života a zda má v daných státech natolik znatelný vliv, že je schopno ovlivnit právní řády jednotlivých zemí.

Interrupce byly prováděny již ve starověku, kde mimo jiné byly považovány za jeden z nástrojů, jímž je možné regulovat velikost populace. Již v té době byl přijímán názor, že plod je součástí těla ženy a ta s ním může nakládat dle svého uvážení. Zajímavé je také zakotvení interrupcí v Bibli, jelikož z těchto zmínek lze dovodit, že i křesťanská církev se interrupcemi zabývala a její postoj nebyl z počátku zcela odmítavý. Ve Starém zákoně jsou náznaky týkající se interrupcí, které jsou zde však pojímány jako ztráty na majetku, jelikož plod je zde vnímán jako majetková hodnota. Většina myslitelů v průběhu staletí zaujímala postoj, že pro to, aby se plod stal plnohodnotným člověkem, musí do něho prostoupit duše. U plodu mužského pohlaví se tak děje 40. den a u plodu

⁸⁹ Act of 6 June 1997 The Penal Code of Poland., §§ 152 - 154

⁹⁰ European Contraception Policy Atlas - Poland. *European Parliamentary Forum for Sexual and Reproductive Rights* [online]. 2020 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: <https://www.epfweb.org/node/745>

⁹¹ Europe. In: *PEW-TEMPLETON GLOBAL RELIGIOUS FUTURES PROJECT* [online]. PewResearchCenter, 2016 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: <https://www.epfweb.org/node/745>

ženského pohlaví 90. den. Tato doba tak byla rozhodná pro určení, do kdy je možné lidský plod odstranit z těla ženy.⁹²

V 16. století došlo ke změně a katolickým papežem bylo uznáno, že interrupce jsou v jakékoliv fázi těhotenství zcela nepřipustné. Později byly vrchními představiteli katolické církve zakázány potraty zcela a to i v případech, kdy těhotenství ohrožovalo ženu na životě. Toto přesvědčení katolické církvi zůstalo a odmítá přípustnost interrupcí, které jsou kvalifikovány jako vražda člověka.⁹³ V dnešní katolické společnosti je obecně přijímáno, že život počíná okamžikem jeho početí a od té doby je plod považován za člověka. Není tomu tak však zcela, neboť zde panuje také konsensus, že v prvním až druhém týdnu těhotenství je možný ještě další vývoj a dělení zygoty a plod tak není považován za osobu.⁹⁴ Avšak v souvislosti s prováděním interrupcí je tato časová hranice zcela nevýznamná. V rámci církve je provádění vyžádaných interrupcí v rozporu s mravním přesvědčením, a to právě proto, že Bůh je stvořitelem života. Samotné provedení zákroku ale i jeho povolení jinému, či svádění k němu je považováno za čin mravně nedovolený. Stejně tak je dle postojů církve morálně nepřipustné i ukončení těhotenství v případech, kdy samotné těhotenství ohrožuje život těhotné ženy. Je tomu tak z důvodů, že církev se domnívá, že dítě není tím útočníkem na život matky, a proto je v rozporu s mravními zásadami ukončení jeho života. Každé cílené umělé přerušení těhotenství je tedy nepřipustné. Na druhé straně stojí ukončení těhotenství, ke kterému spontánně dojde v důsledku užití jiného léčebného prostředku, který je nutný k ochraně zdraví a života matky. V takových případech by takové ukončení těhotenství mělo být akceptovatelné.⁹⁵

Tyto základní teze týkající se počátku života zřejmě vyplývají z Druhé knihy Mojžíšovi, kde je uvedeno: „nepřipustíš, aby byl zabit nevinný a spravedlivý, neboť svévolníka neospravedlním“⁹⁶ a také „ve tvé zemi nebude ženy, která by potratila nebo která by byla neplodná [...]“.⁹⁷ Z těchto ustanovení

⁹² KOLIBA P., WEISS, P., NĚMEC, M., DIBONOVÁ M., *Sexuální výchova pro studenty porodní asistence a ošetřovatelství.*, s. 87

⁹³ Tamtéž., s. 87

⁹⁴ BAHOUNEK, T. J., FUKALOVÁ, D., MAN, V., SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K., ŠRÁČEK, J., *Čtyři pohledy na interrupci.*, s. 61

⁹⁵ Tamtéž., s. 63

⁹⁶ Exodus: Druhá kniha Mojžíšova. In: *Onlineb21.bible21* [online]., 23:7. [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: <https://onlineb21.bible21.cz/bible.php?kniha=exodus>

⁹⁷ Tamtéž., 23:26

lze dovést, že jakékoliv přímé usmrcení nevinného jedince je dle křesťanských hodnot nepřijatelné.

Rozhodně zajímavý pro tuto problematiku je postoj církve v situacích, kdy je ohrožen život matky a případně i život nenarozeného dítěte. Zatímco, jak bylo vyloženo v předchozí kapitole, na základě právních předpisů se v takových případech klade větší důraz na záchranu života těhotné ženy, které náleží větší míra ochrany, než náleží plodu, církev na tuto problematiku nahlíží zcela opačným způsobem. Deklaruje, že větší míra ochrany náleží právě přicházejícímu životu, nikoliv již žijící matce. V případech, kdy je v průběhu těhotenství ohrožen jak život matky, tak i život plodu, větší snahy na záchranu mají směřovat právě k plodu.⁹⁸ Stejně tak církev odmítá možnost, kdy by mohlo být provedeno umělé přerušování těhotenství v případě, kdy plod je vážně geneticky poškozen.⁹⁹

Podobný přístup zastává i Evangelická církev, která však připouští umělé přerušování těhotenství v případech, kdy je ohrožen život ženy.¹⁰⁰

Anglikánská církev uznává, že za určitých podmínek je výkon umělého přerušování těhotenství morálně akceptovatelný. Jedná se o situaci, kdy těhotenství je hrozbou pro život matky. Toto je rozdílný postoj oproti katolické církvi, která přiznává vyšší hodnotu životu plodu, než životu matky. Přípustnost interrupce uznává také v případech, kdy je plod vážně poškozen a jeho šance na přežití jsou minimální.¹⁰¹

Z uvedeného vyplývá, že postoj církve k interrupcím je značně odmítavý a restriktivní. Za počátek lidského života je označeno početí, a proto je na základě víry úmyslné ukončení těhotenství nepřijatelné a v rozporu s mravními hodnotami, neboť právo na život náleží i nenarozenému plodu, jelikož už od okamžiku početí je plod dle církve považován za subjekt, kterému náleží práva, zejména právo na život.

V této podkapitole byly rozebrány přístupy církví, zejména katolické církve, k umělému přerušování těhotenství. Náboženské normy nejsou vynutitelné státní mocí, ovšem pokud určité náboženské přesvědčení v dané zemi převládá

⁹⁸ BAHOUNEK, T. J., FUKALOVÁ, D., MAN, V., SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K., ŠRÁČEK, J., *Čtyři pohledy na interrupci.*, s. 83

⁹⁹ KOLEKTIV AUTORŮ., *Katechismus katolické církve.*, § 2274

¹⁰⁰ *Řád evangelické církve metodistické: Výroční konference v České a Slovenské republice* [online]. Praha: Evangelická církev metodistická, 2018 [cit. 2022-03-23]., str. 74., Dostupné z: http://www.umc.cz/images/dokumenty/d-ECM-2018-_dvojstrany.pdf

¹⁰¹ McCARTHY, B., *Abortion: Church of England Statements.*, In: churchofengland.org [online]., 3.11.2017., [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2017-11/Abortion%20Church%20of%20England%20Statements.pdf>

a hlásí se k němu velká část obyvatelstva, jsou hodnoty z něj vycházející prosazovány také na úrovni moci zákonodárné, a to především konzervativními křesťanskými stranami, jak bylo mimo jiné popsáno výše. Náboženské hodnoty se tak dostávají i do právního řádu, neboť zaujímají své důležité místo v rámci celé společnosti.¹⁰²

V souvislosti s vírou může nastat také situace, za které by daný lékař odmítl vykonat umělé přerušování těhotenství. Jednalo by se o výhradu svědomí. Tedy o takovou situaci, kdy by provedení daného zákroku bylo v rozporu s nejlepším svědomím a vnitřním přesvědčením zdravotnického pracovníka. Nejčastěji by se v těchto případech jednalo o rozpor vycházející z náboženského přesvědčení. V českém právním řádu je tato problematika zakotvena v § 50 odst. 3 zákona o zdravotnických službách. Lékař má sice právo uplatnit výhradu svědomí a daný zákrok neprovést, těhotné ženě však na druhé straně vzniká právo na zajištění jiného poskytovatele dané služby, který zákrok vykoná. Lékař nemůže výhradu svědomí uplatnit v případech, kdy by byl ohrožen život nebo zdraví ženy.¹⁰³ Tato problematika není upravena pouze na úrovni běžných českých zákonů, nýbrž se k této tématice vyjádřila také Rada Evropy. Ta přijala rezoluci pod č. 1763/2010, ve které stanoví, že žádné zdravotnické zařízení či lékař nemůže být diskriminován, pokud odmítne vykonat interrupci, zároveň však přiznává státům povinnost zajistit, že daná péče bude pacientům dostupná.¹⁰⁴ Domnívám se, že zde dochází ke střetu svobody svědomí a náboženského vyznání na straně lékaře a práva na soukromí a reprodukčních práv na straně těhotné ženy. Všechna práva by však měla zůstat uznána a respektována.

2.4. Možný vývoj právní úpravy v následujících letech

Zatímco v některých, zejména východních, zemích se vyskytují tendence směřující k postupnému zpřísnění potratové legislativy, u jiných států je možné pozorovat trend zcela opačný a dochází zde k liberalizaci právní úpravy týkající se interrupcí. Společností toto téma zcela rezonuje, zejména v posledním roce a bezesporu se jedná o velice citlivou tematiku. Zpřísnění právní úpravy přichází

¹⁰² MATUŠINOVÁ, A., FIALA, P., Katolická víra jako identifikační symbol v dnešní Evropě. *Politologický časopis/ Czech journal of Political science* [online]. 2013, 03/2013.

[cit. 2022-03-01] Dostupné z:

https://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2013/3/Polcas_2013_3_pp_346_357.pdf?fbclid=IwAR3Hgt9QmZPvYldW2Q1Kgcj70yIRXTjKZu5X9PDTYE8AoT0skxsFj3fG3KU

¹⁰³ Zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování., § 50 odst. 3

¹⁰⁴ ŠEVCOVÁ, K., *Kapitoly z medicínskeho práva.*, II doplnené a prepracované vydanie., s. 121, s. 122

zejména od zákonodárců napojených na křesťanské hodnoty, o kterých bylo pojednáno výše. Je však zajímavé, že k prosazení liberální úpravy dochází i ve státech se silnou katolickou tradicí, jako se tomu stalo v Irsku či v San Marinu.

V České republice je právní úprava již zastaralá a bylo by nutné ji pro její neaktuálnost novelizovat. Nemyslím si však, že by tím zde mohlo dojít ke ztížení přístupu k umělému přerušení těhotenství, neboť ani náboženství v České republice nemá silnou členskou základnu a ani v posledních letech nepřicházely od zákonodárců či od společnosti tendence směřující k omezení interrupcí.

3. Postoj k umělému přerušení těhotenství v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva

Zatímco v první kapitole bylo pojednáno o jednotlivých lidských právech, která souvisejí s umělým přerušением těhotenství a mohou se s výkonem či naopak odepřením výkonu umělého přerušení těhotenství dostat do střetu, ve druhé kapitole byly jednotlivé související právní úpravy států Rady Evropy popsány. V této kapitole budou obě tato hlediska propojena. Cílem této kapitoly je nahlédnout na to, zda určitým jednáním či nejednáním dle potratových předpisů vzniká újma právům a jak na tuto újmu nahlíží Evropský soud pro lidská práva.

V judikatuře ESLP v souvislosti s umělým přerušением těhotenství se nejčastěji můžeme setkat s porušením čl. 8 Evropské úmluvy týkající se práva na respektování soukromého a rodinného života a také čl. 3 zakotvující zákaz mučení a jiného nelidského zacházení a také čl. 2 zakotvující právo na život. Jelikož je umělé přerušení těhotenství velice citlivým tématem, jedním z porušovaných článků je také v dnešní demokratické společnosti stále čl. 10 týkající se svobody projevu.

3.1. Čl. 2 Úmluvy a pozitivní závazky z něj vycházející

Na prvním místě je vhodné zmínit jeden z nejdůležitějších judikátů, který ESLP v souvislosti s umělým přerušением těhotenství vydal. Hovoříme o rozsudku ve věci **Vo. proti Francii**. V tomto rozsudku se Evropský soud vyslovil také ohledně problematiky počátku života.¹⁰⁵ O tomto rozsudku je již pojednáno v kapitole první týkající se práva na život a otázce, kterému subjektu toto právo náleží. Zde tedy již nebude podrobněji rozebrán, ačkoliv se jedná z pohledu interrupcí o velice podstatné rozhodnutí.

Bohužel se do střetu s umělým přerušением těhotenství dostává také právo na život, nikoliv však plodu, ale matky. V případě **Z. proti Polsku** se stěžovatelka domáhala určení, že její dcera zemřela na následky sepse, které by bylo možné zabránit v případě odlišného postupu ošetřujícího lékaře. Stejně tak podotýká, že nebyl přijat žádný legislativní dokument, který by zakotvil určité lékařské postupy, díky kterým by mohlo být zabráněno úmrtí její dcery, a tímto došlo

¹⁰⁵ ESLP., Vo. Proti Francii, stížnost č. 53924/00, rozsudek velkého senátu ze dne 8. 7. 2004, odst. 51, odst. 77

k porušení čl. 2 Úmluvy.¹⁰⁶ Stěžovatelka uvedla, že byl upřednostněn život plodu na úkor života těhotné ženy a na základě toho nebylo provedené potřebné vyšetření. Podle stěžovatelky tedy stát pochybil, když plodu přiznal vyšší ochranu jeho života než těhotné ženě, kdy společně s nejasnými potratovými předpisy a nedostatečnými předpisy týkající se výhrady svědomí lékaře nebyla těhotné ženě poskytnuta dostatečná péče, která mohla zabránit jejímu úmrtí.¹⁰⁷ Soud uznal, že polské právní předpisy neobsahují efektivní procesní úpravu, ve které je možné prokázat, zda existují podmínky pro podstoupení legální interrupce či nikoliv. Ovšem dodává zde, že nebylo prokázáno, že umělé přerušování těhotenství bylo odepřeno z důvodu výhrady svědomí lékaře, jelikož stěžovatelka nedodala potřebné důkazy prokazující její tvrzení. Soud tak nemůže uznat, že těhotné ženě byla odmítnuta péče na základě výhrady svědomí lékaře, který by nechtěl provést umělé přerušování těhotenství. Úkolem Soudu však také není hodnotit vnitrostátní právo jednotlivých států ani úsudek lékařských pracovníků.¹⁰⁸ Soud v tomto případě došel k závěru, že pozitivní povinnosti plynoucí z čl. 2 porušeny nebyly.

O porušení čl. 2 Úmluvy ze strany členského státu Soud rozhodl v případě rozhodnutí známým pod označením **Elena Cojocarú proti Rumunsku** z roku 2016. Podobně jako v předchozím případě šlo o úmrtí dcery a vnučky stěžovatelky, kdy stěžovatelka namítala, že k úmrtí došlo následkem nesprávného lékařského postupu a zanedbání povinné péče. Dále namítala neefektivnost a nedůkladnost vyšetřování úmrtí ze strany státních orgánů. Těhotná žena musela být v tomto případě hospitalizována a s ohledem na její zdravotní stav a těhotenství bylo jejím lékařem doporučeno provedení císařského řezu. Provedení tohoto zákroku však lékař v nemocnici, kde se dcera stěžovatelky nacházela, odmítl, a těhotná žena byla převezena na jinou kliniku, ve které mohlo dojít k provedení císařského řezu. Během převozu se však zdravotní stav těhotné ženy rapidně zhoršoval, a ačkoliv byl po převozu na kliniku proveden císařský řez, který měl odvrátit úmrtí těhotné ženy, dcera stěžovatelky přesto zemřela. O pár dnů později zemřelo i narozené dítě.¹⁰⁹

Soud zde opět upozorňuje, že z čl. 2 plynou členským státům pozitivní závazky. Úkolem státu je vyžadovat, aby zdravotnická zařízení přijala vhodné

¹⁰⁶ ESLP., Z. proti Polsku., stížnost č. 46132/08., rozsudek čtvrté sekce ze dne 13. 11. 2012., odst. 74

¹⁰⁷ Tamtéž., odst. 106, odst. 107

¹⁰⁸ Tamtéž., odst. 109 - odst. 111

¹⁰⁹ ESLP., Elena Cojocarú proti Rumunsku., stížnost č. 74114/12., rozsudek čtvrté sekce ze dne 22. 6. 2016., odst. 9 - odst. 15

kroky a nastavila rámec, kterým bude zajištěna ochrana pacientů. Stejně tak vzniká požadavek, aby byl přijat účinný systém ochrany, ve kterém bude přezkoumána případná smrt pacienta. Tento systém také musí být schopný určit, kdo nese odpovědnost za úmrtí pacientů.¹¹⁰ Soud v daném případě přiznává, že pokud by orgány státu ohrozily život jedince z důvodu odmítnutí péče, která je obecně přístupná obyvatelům daného státu, jednalo by se o porušení povinností plynoucích z čl. 2 Úmluvy.¹¹¹

Co se týče efektivnosti a úplnosti vyšetřování případu, Soud dodává, že i zde vznikla určitá pochybení. Také podotýká, že nebyl vypracován znalecký posudek týkající se okolností smrti těhotné ženy a jejího potomka, přitom tento posudek by byl jedním z klíčových důkazních prostředků ve vyšetřování odpovědnosti za neúmyslné zabití. Stejně tak existují pochybnosti ohledně skončení trestního stíhání odpovědného lékaře. Trestní řízení navíc trvalo přibližně deset let, což lze považovat za neúměrně dlouhou dobu vzhledem k okolnostem případu.¹¹² Soud došel k závěru, že díky těmto dílčím pochybením nebyla státními orgány dodržena potřebná pečlivost při vyšetřování daného případu, která je vyžadována čl. 2 Úmluvy.¹¹³ V daném případě tak není primárně spatřeno pochybení v nevykonání potřebného zákroku, nýbrž v nedostatečném prošetření, zda odmítnutí zákroku a okolnosti k tomu vedoucí, byly v rozporu s právem a zda byl takovým jednáním spáchán trestný čin.

3.2. Obsah pojmů mučení a nelidské zacházení

O striktní úpravě Polska bylo taktéž pojednáno výše. V souvislosti s aktuálně novým zpřísněním polské právní úpravy, kdy není možné podstoupit interrupci v případě defektu plodu, došlo k výraznému omezení možnosti podstoupit legálně prováděné interrupce. V případě Polska se však zdá, že se nejedná o zcela nové okolnosti. Již v roce 2002 bylo polské občance odmítnuto vydání souhlasu k provedení odběru plodové vody za účelem prenatalního vyšetření, ačkoliv možnost provedení prenatalní diagnostiky byla v dané době možná a dostupná. Dostupností amniocentézy a následné možnosti podstoupení interrupce se ESLP zabýval v rozsudku známým pod označením **R. R. proti Polsku.**

¹¹⁰ ESLP., Elena Cojocarú proti Rumunsku., stížnost č. 74114/12., rozsudek čtvrté sekce ze dne 22. 6. 2016., odst. 101

¹¹¹ Tamtéž., odst. 107

¹¹² Tamtéž., odst. 117 - odst. 119

¹¹³ Tamtéž., odst. 121

Pokud by stěžovatelce diagnostika byla provedena a bylo zjištěno genetické poškození plodu, měla žena v úmyslu podstoupit interrupci.¹¹⁴ Ošetřující lékař však s ohledem na možnost podstoupení interrupce s provedením vyšetření nesouhlasil a stejně tak odmítl vykonat interrupci. V daném případě byl pro ženu limitující také postup nemocnice, která již od počátku zaujímal k interrupci odmítavý postoj a na základě toho nebyla ženě včas poskytnuta péče, o kterou žádala.¹¹⁵ V důsledku takového postupu se ženě narodila dcera s postižením.¹¹⁶ Jak již víme, v dnešní době je lékař způsobilý odmítnout vykonat určitý zákrok, pokud je jeho vykonání v rozporu s jeho přesvědčením. Tato výhrada se však neuplatňuje na celé zdravotnické zařízení, jak zřejmě bylo uplatněno v daném případě, ale pouze na danou osobu. Podle současné platné právní úpravy by ženě mohl být umožněn alternativní postup, ve kterém by bylo možné vykonat vyžadovaný zákrok.

ESLP došel k závěru, že jednáním lékařů a zdravotnického zařízení, kdy ženě bylo odmítnuto vykonat včasné vyšetření, kdy žena ačkoliv se opakovaně snažila domoci možnosti podstoupit daná vyšetření a následně možnou interrupci, jí toto nebylo umožněno a následkem toho byla dlouhodobě vystavena psychickým útrapám. Byla uvedena do nejistoty o zdravotním stavu plodu, ale také do nejistoty o následném materiálním zabezpečení v případě narození postiženého dítěte. Takovým jednáním byl porušen čl. 3 Úmluvy a takové jednání lze považovat za nelidské a ponižující.¹¹⁷

Daným jednáním byl také bezesporu dotčen soukromý a rodinný život stěžovatelky, jehož ochrana je zaručena pod čl. 8 Úmluvy.¹¹⁸ Také v tomto rozsudku ESLP namítal, že státem musí být přijatý jasný legislativní rámec, který určí postup pro legální výkon interrupcí. Dále také stanovil, že omezení interrupce pro zdravotní důvody zasahuje do soukromého života těhotných žen. Je také podotýkáno, že pokud stát ve své právní úpravě umožňuje podstoupit umělé přerušování těhotenství z důvodu poškození plodu, musí být zaručeno, že jsou dostupné prostředky, kterými lze zjistit zdravotní stav plodu.¹¹⁹ Upozorňuje také, že nejasný legislativní rámec a následná trestní odpovědnost lékařů v případě

¹¹⁴ ESLP, R. R. proti Polsku, stížnost č. 27617/04, rozsudek čtvrté sekce ze dne 28. 11. 2011, odst. 9

¹¹⁵ Tamtéž., odst. 28

¹¹⁶ Tamtéž., odst. 37

¹¹⁷ Tamtéž., odst. 153, odst. 158 - odst. 162

¹¹⁸ Tamtéž., odst. 182

¹¹⁹ Tamtéž., odst. 200

nezákonného ukončení těhotenství vede k ovlivnění postoje lékařů k interrupcím, kteří pak k interrupcím zaujímají odmítavý postoj a pro ženy je následkem toho mnohdy až nemožné domoci se provedení umělého přerušování těhotenství. Dále ESLP upozorňuje, že právní úprava by měla být formulována jasně, aby tento zdrženlivý postoj lékařů, pramenící právě z nejasných podmínek, co nejvíce limitovala.¹²⁰ Pod čl. 8 také spadá právo na informace, na základě kterých žena může učinit rozhodnutí týkající se jejího reprodukčního zdraví a informace, které mohou mít relevantní dopad na kvalitu jejího života.¹²¹ Tyto požadavky však nebyly splněny a díky tomu došlo k porušení čl. 8 Úmluv.

Toto rozhodnutí, ač okolnosti případu nastaly již před dvaceti lety a samotné rozhodnutí bylo vydáno o několik let později, je ve světle událostí v Polsku stále aktuální. Můžeme si povšimnout, že ač Soud stanovil, že zrušení možnosti podstoupit interrupci ze zdravotních důvodů zasahuje do základních práv žen, přesně k takovému kroku v Polsku došlo necelých deset let od vydání tohoto rozhodnutí.

3.3. Čl. 8 Úmluvy a pozitivní závazky z něj vycházející

Podobná problematika, jaká byla popsána v předchozím případě, byla rozebrána také ve dříve vydaném rozsudku **Tysiac proti Polsku** z roku 2007. Provedení umělého přerušování těhotenství bylo odmítnuto stěžovatelce i přesto, že ji těhotenství ohrožovalo na jejím zdraví. Stěžovatelka se však nemohla domoci důkladného vyšetření jejího zdravotního stavu a následného vystavení posudku, který by konstatoval, že její zdravotní stav je těhotenstvím ohrožen a bylo jí umožněno podstoupení interrupce z terapeutických důvodů.¹²² Jedná se o další z klíčových rozsudků, ve kterém je zakotven pozitivní závazek států k určitému konání.

ESLP stanovil, že v daném případě nedošlo k porušení čl. 3 Úmluvy. Pozoruhodné je, že v předchozím rozsudku k porušení čl. 3 Úmluvy došlo a zde nikoliv, i přes to, že obě stěžovatelky se nemohly domoci dostatečného vyšetření, na jehož základě by jim bylo umožněno podstoupit terapeutické přerušování těhotenství. Obě tak musely čelit psychickým útrapám pramenícím z obavy nejen

¹²⁰ ESLP, R. R. proti Polsku, stížnost č. 27617/04, rozsudek čtvrté sekce ze dne 28. 11. 2011, odst. 210 - odst. 214

¹²¹ Tamtéž., odst. 197

¹²² ESLP., Tysiac proti Polsku, stížnost č. 541/03., rozsudek čtvrté sekce ze dne 20. 3. 2007., odst. 10 - odst. 15

o vlastní zdraví. V daném případě však zřejmě porušení nedosáhlo dostatečné intenzity a z daného důvodu situace spadá spíše pod čl. 8 Úmluvy. Soud také stanovil, že jeho úkolem není určit, zda z ústavních předpisů vyplývá právo na potrat či nikoliv, ovšem uznává, že okolnosti týkající se interrupcí spadají do sféry soukromého života, kam také spadá fyzická a morální integrita a státům plyne závazek této sféře poskytnout ochranu.¹²³ Opět zde podotýká, že pokud je právním řádem daného státu omezen výkon umělého přerušení na taxativně vymezené důvody, je nutné přijmout řádný legislativní rámec, dle kterého lze postupovat v případě zvážení možnosti, zda jsou důvody pro výkon interrupce splněny či nikoliv. Pokud takový právní rámec není utvořen a za nezákonné provedení interrupce hrozí trestní stíhání, povede to dlouhodobě k odmítání provádění interrupcí s ohledem na strach z případného trestního stíhání. Pokud je tak provádění interrupcí zákonem dovoleno, byť i pouze za splnění určitých podmínek, měl by být právní předpis formulován tak, aby bylo reálně možné přístup k danému zákroku získat. Soud také stanovil, že *„potřeba procedurálních záruk se stává o to relevantnější v situaci, kdy nedojde ke shodě o tom, zda jsou v daném případě splněny předpoklady pro legální interrupci, a to buď mezi těhotnou ženou a jejím lékařem, nebo mezi samotnými lékaři“*¹²⁴ Soud tak stanovil požadavek přezkoumatelnosti rozhodnutí, kterým jsou dotčena základní lidská práva. Pokud tak stěžovatelce byl odepřen přístup k umělému přerušení těhotenství, ačkoliv ona sama se domnívala, že na něj nárok má, měl by existovat nezávislý orgán, před kterým může být žena včas slyšena a který danou situaci posoudí. Osobám má být zajištěna možnost aktivně se podílet na rozhodování, při kterém jsou zasažena jejich základní práva. Takovýto nestranný orgán ovšem v Polsku v té době neexistoval a stále neexistuje. Pokud tak těhotná žena nemá k dispozici dostatečné prostředky, kterými může zaručit ochranu svých práv, je takové jednání státu v rozporu s právem na ochranu soukromého života.¹²⁵

K ESLP se dostaly také případy irských občanek, kterým nebylo v té době umožněno podstoupení umělého přerušení těhotenství na území Irska, a musely za tímto účelem odcestovat do Velké Británie, kde bylo možné podstoupit interrupci, v případě, kdy plod byl vážně poškozen. V případě **D. proti Irsku** bylo dle provedené amniocentézy stěžovatelce oznámeno, že oba plody trpí vážnými

¹²³ ESLP., Tysiac proti Polsku, stížnost č. 541/03., rozsudek čtvrté sekce ze dne 20. 3. 2007., odst. 104., odst. 105., odst. 108

¹²⁴ Tamtéž., odst. 116

¹²⁵ Tamtéž., odst. 117, odst. 118

poruchami a nebudou schopny přežít mimo tělo matky, a pokud ano, tak pouze pár dnů.¹²⁶ Stěžovatelka se domáhala určení, že v jejím případě, kdy za vykonáním interrupce z důvodu poškození plodu, musela vycestovat, byly porušeny čl. 3, čl. 8 a čl. 10 Úmluvy. Domnívala se, že Irsko nesplnilo své pozitivní závazky plynoucí z daných článků. Poukazovala také na nedostatečnou informovanost, co se týče interrupcí.¹²⁷ V tomto případě však stěžovatelka podle Soudu nesplnila podmínky přijatelnosti stížnosti stanovené čl. 35 Úmluvy, kdy nevyčerpala veškeré vnitrostátní opravné prostředky, které měla v daném případě k dispozici.¹²⁸ Soud se zde i přesto velmi opatrně vyslovil k otázce týkající se interrupcí. V odst. 90 určil, že v případě umělého přerušování těhotenství je nutné vyvážit právo na život s hodnotami jak morálními, tak etickými, které jsou dané zemi vlastní. Stejně tak je nutné vyvážit právo na život matky s právem na život nenarozeného.¹²⁹

O několik let později se k podobnému tématu ESLP vyjadřoval znovu, a to v rozsudku známým pod názvem **A, B a C proti Irsku**. Stěžovatelky namítaly rozpor irských, v té době stále velmi přísných, předpisů s ustanoveními Úmluvy. Konkrétně s čl. 8, který je porušen v případě zákazu podstoupení interrupce v případě ohrožení zdraví a života ženy, jelikož tyto restriktce dopadají na nejintimnější část rodinného života a také do sféry vlastní fyzické integrity. Každá ze stěžovatelek podstoupila interrupci z odlišných důvodů, ačkoliv všechny spojovala obava o jejich zdraví, které mohlo být ovlivněno případným pokračováním v těhotenství. Ačkoliv irský Nejvyšší soud v roce 1992 uznal, že by mělo existovat právo podstoupit umělé přerušování těhotenství z důvodu ohrožení života ženy, nebyla přijata právní úprava např. na úrovni běžných zákonů, která by určovala hranice či procesy sloužící k vydání posudku ověřujícího takové ohrožení a následného vykonání interrupce.¹³⁰

Ačkoliv se předchozí stížnost týkala stejného druhu porušení Úmluvy, Soud se k otázce porušení práva na soukromý a rodinný život s ohledem na vycestování kvůli interrupci nevyjádřil. V tomto případě Soud dodává, že na rozdíl od předchozího případu, zde byly splněny podmínky přijatelnosti stížnosti

¹²⁶ ESLP, D. proti Irsku, rozhodnutí čtvrté sekce týkající se přípustnosti stížnosti č. 26499/02 ze dne 27. 6. 2006., odst. 3

¹²⁷ Tamtéž., odst. 59

¹²⁸ Tamtéž., odst. 83

¹²⁹ Tamtéž., odst. 90

¹³⁰ ESLP, A. B. a C. proti Irsku, stížnost č. 25579/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 12. 2010., odst. 168., odst. 178., odst. 179

a vyčerpány všechny dostupné opravné prostředky.¹³¹ K tomu stěžovatelky dodávaly, že v Irsku neexistoval právními normami upravený postup, ve kterém by bylo skutečně ověřeno, zda existuje nárok na provedení legální interrupce na území Irska a tím pádem neměly ani možnost využití opravných prostředků.¹³²

Dle stěžovatelek není v souladu s ustanoveními Úmluvy poskytnout veškerou ochranu plodu na úkor matky. V případě ohrožení jejího života a zdraví je nutné poskytnout ženám alespoň minimální prostředky, které zaručí ochranu jejich práv. Absolutní ochrana plodu je tak na místě, pokud se životu a zdraví matky dostává přiměřeně stejné ochrany a obě tyto hodnoty dosahují stejné úrovně.¹³³

Soud se domnívá, že v případě těhotenství je život matky úzce spojen s životem plodu, tudíž právo ženy na respektování soukromého života musí být porovnáváno s právy nenarozeného. Soud však upozorňuje, že Úmluva samotná nezakotvuje právo ženy na umělé přerušení těhotenství. V těchto případech však bude posuzovat, zda zákaz interrupce i v případech, kdy je ohroženo zdraví, psychické i fyzické, a neexistující postupy sloužící k prokázání způsobilosti k podstoupení umělého přerušení těhotenství, jsou v rozporu se zakotveným právem na soukromý život.¹³⁴

Co se týče první a druhé stěžovatelky, které podstoupily interrupci z důvodů zdravotních a socioekonomických, Soud uznal, že zákaz podstoupení ukončení těhotenství v takových případech zasahuje do práva na respektování soukromého života.¹³⁵ Soud poznamenává, že ačkoliv irská právní úprava týkající se interrupcí je podstatně přísnější než úpravy většiny členských států Rady Evropy, nemohou být tyto okolnosti brány v potaz, jelikož členským státům je ponechána volnost při rozhodování, zda vůbec a za jakých okolností interrupce budou povoleny a prováděny. Přesto je úkolem Soudu dohlížet na dodržování práv pramenících z Úmluvy.¹³⁶ Soud také dodává, že cestovat za cílem ukončení těhotenství do cizí země představuje pro těhotné ženy psychickou újmu.¹³⁷ Jelikož ale není trestným činem podstoupit interrupci v jiném státě, stejně tak jako jsou přímo v Irsku dostupné informace týkající se interrupcí, dospěl Soud

¹³¹ ESLP, A. B. a C. proti Irsku, stížnost č. 25579/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 12. 2010., odst. 142

¹³² Tamtéž., odst. 144., odst. 151., odst. 153

¹³³ Tamtéž., odst. 172

¹³⁴ Tamtéž., odst. 214

¹³⁵ Tamtéž., odst. 216

¹³⁶ Tamtéž., 237., odst. 238

¹³⁷ Tamtéž., odst. 126., odst. 239

k závěru, že zákaz interrupcí z důvodu zdravotních, s ohledem na hodnoty, které uznávají obyvatelé Irska, dosahuje dostatečné rovnosti práva ženy na ochranu soukromého života a práv plodu na ochranu života. V takovém případě tak nedochází k porušení čl. 8 Úmluvy.¹³⁸

Na druhé straně je však situace třetí stěžovatelky, která namítala, že Irsko neplní své pozitivní závazky, kdy jí není k dispozici postup, ve kterém by mohla být uznána způsobilou pro podstoupení interrupce z důvodu ohrožení jejího života. S tímto názorem se ztotožňuje také Soud, neboť namítá neefektivnost procesu, který není upraven na úrovni běžných zákonů. Tato problematika byla primárně upravena rozhodnutím Nejvyššího soudu, který by však neměl mít pozici orgánu rozhodujícího a posuzujícího přípustnost interrupcí. Stejně tak uvádí, že neexistuje ani proces či orgán, který by přezkoumal rozhodnutí lékaře v případech, kdy by se jeho stanovisko odlišovalo od stanoviska těhotné ženy či od dalších lékařů. Toto bylo také namítáno již v dřívějším rozsudku Tysiac proti Polsku. Následkem je pak odmítavý postoj nejen lékařů k provádění interrupcí, které by však legálně být provedeny mohly, neboť by splnily podmínku ohrožení života.¹³⁹ V takovém případě tak došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

O obsahu pojmu soukromý a rodinný život bylo taktéž pojednáno výše. I tyto pojmy jsou rozvíjeny na půdě ESLP či dříve také na půdě Komise pro lidská práva. Již v roce 1977 se Komise zabývala omezením umělého přerušování těhotenství jako zásahem do soukromého života, konkrétně v případě známém pod označením **Brüggemann a Scheuten proti Německu**. Německý Ústavní soud v té době rozhodl o neústavnosti návrhu zákona, který umožňoval podstoupení přerušování těhotenství v prvních 12 týdnech těhotenství bez udání jakéhokoliv důvodu pro jeho neslučitelnost s uznaným právem každého na život. Stěžovatelky toto rozhodnutí, kdy jim bude odepřen přístup k umělému přerušování těhotenství v případě nechtěného těhotenství, ve kterém budou nuceny pokračovat, považovaly za rozporné s čl. 8 Úmluvy.¹⁴⁰ Zajímavé je, že jedna ze stěžovatelek také podotýkala, že nemožnost podstoupit interrupci zasahuje také do jejího práva na uzavření manželství, neboť jako svobodná matka má nižší šance

¹³⁸ ESLP, A. B. a C. proti Irsku, stížnost č. 25579/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 12. 2010., odst. 241

¹³⁹ Tamtéž., odst. 253., odst. 254

¹⁴⁰ Evropská Komise pro lidská práva., Brüggemann a Scheuten proti Německu., stížnost č. 6959/75., rozhodnutí ze dne 12. 5.1977., odst. 50

na uzavření jiného manželství v budoucnu. Touto otázkou se však Komise nezabývala a rozhodla pouze o slučitelnosti s ustanovením čl. 8 Úmluvy.¹⁴¹

Co se týče umělého přerušení těhotenství a soukromého života, Komise zdůraznila, že těhotenství jako takové nespadá pouze do oblasti soukromého života ženy, ačkoliv je život plodu velice úzce spojen se soukromým životem těhotné ženy.¹⁴² Samotné omezení možnosti podstoupit umělé přerušení těhotenství nezakládá porušení čl. 8 Úmluvy. Jelikož však dle úpravy platné v Německu v té době bylo možné podstoupit interrupce z důvodů, které ohrožují zdraví či život ženy, nedomnívá se Komise, že by rozhodnutím Ústavního soudu a změnou právní úpravy bylo zcela zasaženo do práva na soukromý život. Neboť ani v ostatních státech, které přijaly Evropskou úmluvu, není shoda, co se týče právní úpravy interrupcí.¹⁴³ V příloženém opozičním názoru je však poukázáno na fakt, že zásah do soukromého života ze strany státních orgánů může být legitimní, mimo jiné, v případech zajištění hospodářského blahobytu země či v případech ochrany zdraví a morálky. Je podotýkáno, že restriktivní úprava vede ke zvyšování populace, čímž je zřejmě sledován ekonomický rozvoj země, ovšem na druhé straně, restriktivní přístupy k omezení dostupnosti umělého přerušení těhotenství vedou k provádění nelegálních interrupcí, které jsou mnohdy prováděny v nevyhovujících a nebezpečných podmínkách. Pokud by tedy byly interrupce výrazně omezeny za účelem ochrany zdraví a morálky, neplní pak takové omezení svůj původní účel a jednalo by se o porušení čl. 8 odst. 2 Úmluvy.¹⁴⁴

Ve známost vešel také případ **P. a S. proti Polsku** týkající se porušení hned několika článků Úmluvy. Jedná se o případ čtrnáctileté dívky, která následkem znásilnění otěhotněla. Ona a její matka se snažily získat přístup k umělému přerušení těhotenství, kdy toto bylo odmítáno lékaři i laickou společností, přestože k podstoupení daného zákroku stěžovatelka splňovala zákonem určené předpoklady. V situaci, kdy se stěžovatelka snažila získat lékařské doporučení k provedení zákroku, lékaři jí bylo spíše doporučováno uzavření sňatku a na schůzku s lékařem byl také pozván katolický kněz, který měl

¹⁴¹ Evropská Komise pro lidská práva., Brüggemann a Scheuten proti Německu., stížnost č. 6959/75., rozhodnutí ze dne 12. 5.1977., odst. 51., odst. 52

¹⁴² Tamtéž., odst. 59

¹⁴³ Tamtéž., odst. 63., odst. 66

¹⁴⁴ Evropská Komise pro lidská práva., Brüggemann a Scheuten proti Německu., stížnost č. 6959/75., rozhodnutí ze dne 12. 5.1977., opoziční stanovisko J. E. S. Fawcett., odst. 3., odst. 4., odst. 7

stěžovatelku od podstoupení zákroku odradit. Při působení kněze na stěžovatelku dívka vypověděla, že rozhodnutí o podstoupení interrupce náleží také jejímu zákonnému zástupci a podepsala prohlášení o přání v pokračování těhotenství.¹⁴⁵ Nemocnice také vydala prohlášení, ve kterém uveřejnila osobní údaje stěžovatelek společně s informacemi týkajícími se okolností daného případu. Na základě daného prohlášení byla případu věnována publicita a na těhotnou dívku naléhali aktivisté odmítající interrupce.¹⁴⁶ Na základě těchto událostí byla stěžovatelce, matce těhotné dívky, odebrána rodičovská práva a dívka byla umístěna do ústavní péče.¹⁴⁷

Stěžovatelky namítaly porušení čl. 8 Úmluvy. Soud opět zopakoval, že stát je povinen přijmout opatření, která budou efektivní k ochraně soukromé sféry jednotlivců, ačkoliv z čl. 8 Úmluvy přímo neplyne samotné právo na interrupci.¹⁴⁸ Opět bylo zdůrazněno, že polská právní úprava interrupcí nezahrnuje systém, ve kterém by bylo ověřeno, zda jsou skutečně splněny podmínky pro podstoupení interrupce, stejně jako bylo vysloveno již o několik let dříve v rozsudku Tysiac proti Polsku. Polsko tak stále neplní pozitivní závazky, které mu vyvstávají z čl. 8 Úmluvy. Taktéž uznal porušení práva na soukromí uveřejněním všech informací týkajících se stěžovatelky a jejího těhotenství, včetně všech osobních údajů. Tyto údaje, zvláště pokud se jedná o lékařské záznamy, jsou velice citlivé, a právě proto podléhají zvýšené ochraně.¹⁴⁹ Následkem zveřejnění prohlášení byla stěžovatelka vystavena šikaně a nátlaku ze strany aktivistů, novinářů, věřících a zdravotnického personálu. Zároveň takové uveřejnění nesledovalo cíl, který by byl nutný či ospravedlnitelný v dané společnosti. Soud tedy svým rozhodnutím rozšířil pojem soukromý život a definoval, co vše pod tento pojem spadá.¹⁵⁰

Navíc z a porušení práva na svobodu a osobní bezpečnost zaručenou dle čl. 5 Úmluvy označil Soud také odebrání nezletilé z péče její matky a umístění dívky do ústavu. Jakékoliv omezení osobní svobody by mělo sledovat cíle stanovené jak domácím právem, tak také ustanoveními Úmluvy a v žádném případě by nemělo být zcela svévolné. V daném případě tak byla stěžovatelka

¹⁴⁵ ESLP, P. a S. proti Polsku, stížnost č. 57375/08, rozhodnutí čtvrté sekce ze dne 30. 10. 2012., odst. 8., odst. 13., odst. 17., odst. 19

¹⁴⁶ Tamtéž., odst. 23., odst. 24., odst. 26

¹⁴⁷ Tamtéž., odst. 29

¹⁴⁸ Tamtéž., odst. 96

¹⁴⁹ Tamtéž., odst. 128

¹⁵⁰ Tamtéž., odst. 100., odst. 112., odst. 113

umístěna do ústavní péče pouze proto, aby se předešlo případnému nátlaku ze strany její matky na podstoupení interrupce. S ohledem na Úmluvu je však možné omezit osobní svobodu nezletilé pouze za účelem výchovného dohledu. Tato podmínka tak v daném případě splněna nebyla. Za daných okolností mohly polské soudy rozhodující o opatření uvážit možnosti, které by v takové míře nezasáhly do osobní svobody dívky, bylo však rozhodnuto o nejdrastičtějším opatření, jehož uložení nebylo v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. d) Úmluvy.¹⁵¹

Aby bylo deklarováno porušení čl. 3 Úmluvy, musí jednání dosáhnout určité minimální míry závažnosti, ta však musí být posouzena s ohledem na konkrétní případ jednotlivě. S ohledem na věk stěžovatelky a na okolnosti, za kterých byla přivedena do jiného stavu, je taková oběť považována za zvlášť zranitelnou.¹⁵² Jednání, kterému pak byla dívka vystavena ze strany jak státních orgánů, tak lékařských pracovníků i široké veřejnosti, přesáhlo určitou minimální míru a lze ho považovat za nelidské a ponižující ve smyslu čl. 3 Úmluvy.¹⁵³

Daný případ tak reprezentuje postoje společnosti, kdy podstoupení interrupce, které bylo považováno za vážnější čin než znásilnění, ze kterého těhotenství vzešlo, bylo považováno za naprosto nepřijatelné. Navíc matka těhotné dívky byla obviněna ze zanedbání péče, když její dcera otěhotněla. Toto umocňuje také fakt, že samotný pachatel trestného činu znásilnění nebyl obviněn a potrestán.¹⁵⁴

3.4. Právo otce vyjádřit se k interrupci

Evropská Komise pro lidská práva se zabývala nejen otázkou počátku života v případě **H. proti Norsku** v roce 1992. Zde však nedošla Komise k žádnému ucelenému závěru. Z tohoto rozhodnutí, týkajícího se také počátku života, však posléze vycházelo i zásadní rozhodnutí Vo. proti Francii.

Důležité je toto rozhodnutí především co se týče práv otce dítěte. Stěžovatel žil se svojí družkou, která otěhotněla, ovšem po úvaze se rozhodla pro přerušování těhotenství především ze socioekonomických důvodů. S rozhodnutím nesouhlasil stěžovatel, otec dítěte, a domáhal se tak vydání soudního příkazu, který by podstoupení umělého přerušování těhotenství ženě znemožnil. Žádost o

¹⁵¹ ESLP, P. a S. proti Polsku, stížnost č. 57375/08, rozhodnutí čtvrté sekce ze dne 30. 10. 2012., odst. 145., odst. 148

¹⁵² Tamtéž., odst. 157., odst. 161., odst. 162

¹⁵³ Tamtéž., odst. 167 - odst. 169

¹⁵⁴ Tamtéž., odst. 44

vydání soudního zákazu však byla norskými soudy zamítnuta.¹⁵⁵ Stěžovatel se v tomto případě domáhal určení porušení čl. 8 Úmluvy, jelikož nemohl ovlivnit, zda těhotná žena podstoupí umělé přerušování těhotenství či nikoliv. Zda se mu narodí potomek pak dle stěžovatele spadá pod právo na soukromí a rodinný život, jehož ochrana je zaručena čl. 8 Úmluvy. Komise zde upozorňuje, že čl. 8 potenciálnímu otci nezaručuje právo účastnit se procesu rozhodování o podstoupení interrupce.¹⁵⁶

Důležité jsou však také stěžovatelovy námitky týkající se čl. 2, kdy stěžovatel namítá, že podstoupení interrupce z jiného důvodu než z důvodu ohrožení života či zdraví matky je v rozporu s právem na život plodu. Dodává také, že benevolentní přístup Norska k umělému přerušování těhotenství porušuje čl. 2 Úmluvy. K tomuto se Komise vyjádřila s ohledem na neurčitost ustanovení čl. 2, ve kterém není definován počátek života ani pojem „každý“. Stanovuje zde tedy volný prostor pro uvážení států, zda poskytnou ochranu nenarozenému či nikoliv. V tomto případě i Komise zdůrazňuje také postoj norského Nejvyššího soudu, který stanovil, že v případě interrupcí musí dojít k účinnému vyvážení práva na život a dalších práv. S tímto postojem se ztotožňuje i Komise.¹⁵⁷

Jak již bylo nastíněno v předešlém rozhodnutí, práva a přání otce v souvislosti s umělým přerušování těhotenství ustupují, zcela logicky, právům matky. Takovým případem se ESLP zabýval opět ve známém případě **Boso proti Itálii**. Stěžovatel nesouhlasil s umělým přerušování těhotenství, které si přála podstoupit jeho žena a které také následně podstoupila. Pan Boso se dovolával nerovnosti mezi manželi, která vzniká jako následek umělého přerušování těhotenství, které je výhradně na uvážení ženy.¹⁵⁸ Stěžovatel se ve vztahu k sobě dovolává určení porušení čl. 8 a čl. 12 Úmluvy a ve vztahu k plodu samotnému porušení čl. 2 Úmluvy. Toto porušení spatřuje v nemožnosti zvrátit rozhodnutí těhotné ženy o podstoupení interrupce a v samotné možnosti podstoupení interrupce, kdy je muži tímto způsobem zamezeno založit rodinu.¹⁵⁹ Soud zdůrazňuje, že právo na soukromý a rodinný život nelze vykládat tak široce, že by bylo možné podřadit pod tato základní práva i právo otce zapojit se do

¹⁵⁵ Evropská Komise pro lidská práva., H. proti Norsku, stížnost č. 17004/90 rozhodnutí ze dne 19. 5. 1992., s. 1, s. 2

¹⁵⁶ Tamtéž., s. 4

¹⁵⁷ Tamtéž., s. 8., s. 9

¹⁵⁸ ESLP., Boso proti Itálii., stížnost č. 50490/99., rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti ze dne 5. 2. 2002., s. 1

¹⁵⁹ Tamtéž., s. 3

rozhodovacího procesu těhotné ženy, zda podstoupit interrupci či nikoliv. Jelikož se jedná o ženu, do jejíhož těla je zasahováno a které se těhotenství nejvíce týká, měla by být brána v potaz pouze její práva. Co se týče navrhovaného porušení čl. 12, Soud rozhodl, že pokud je zásah do rodinného života v souladu s jiným ustanovením Úmluvy, v tomto případě s čl. 8, není možné dané jednání považovat za rozporné s čl. 12. Jelikož tak stěžovateli nebylo zasaženo do jeho základních práv, rozhodl se Soud pro tyto důvody stížnost prohlásit za nepřijatelnou.¹⁶⁰ I přesto však zaujal důležité stanovisko týkající se přístupu otců k umělému přerušování těhotenství.

3.5. Svoboda projevu a výkon interrupcí

S ohledem na fakt, že na počátek života či na přístupy k umělému přerušování těhotenství neexistuje ve společnosti jednotný názor, dochází k situacím, kdy prosazování jednotlivých přístupů může být omezeno a v určitých případech tak může docházet až k porušení svobody projevu. Touto problematikou se zabýval ESLP také ve svých rozsudcích.

Jedním z velmi známých rozhodnutí je případ **Open Door and Dublin Well Woman proti Irsku**. Tento rozsudek byl vydán již v roce 1992. Open Door Counselling a Dublin Well Woman byly irské neziskové organizace poskytující poradenství těhotným ženám, mimo jiné také poskytovaly informace o možnostech podstoupení interrupce za hranicemi Irska, zejména ve Velké Británii.¹⁶¹ Proti této činnosti se postavily také irské soudy, které stanovily zákaz poskytování takových informací danými organizacemi, jelikož takový postup považovaly za nezákonný a v rozporu s ustanoveními irské Ústavy. Irské právní předpisy platné v té době přiznávaly právo na život již od doby početí a irský trestní zákoník postihoval všechna jednání zahrnující jak nápomoc, tak i samotné provádění umělého přerušování těhotenství.¹⁶² V tomto případě se zde, dle Nejvyššího soudu Irska a vlády země, střetávalo právo na informace poskytované zmíněnými organizacemi s právem na život plodu, kdy právo na život svojí hodnotou převažovalo nad svobodou projevu, neboť právě poskytování takových informací mělo vést k ukončení života plodu. Zároveň dodává, že odmítavý postoj k interrupcím je převládající názor irské společnosti, tudíž omezení svobody

¹⁶⁰ ESLP., Boso proti Itálii., stížnost č. 50490/99., rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti ze dne 5. 2. 2022., s. 5., s. 6

¹⁶¹ ESLP., Open Door and Dublin Well Woman proti Irsku., stížnost č. 14234/88 a stížnost č. 14235/88., rozsudek velkého senátu ze dne 29. 10. 1992., odst. 9

¹⁶² Tamtéž., odst. 15

projevu bylo úměrné k ochraně plodu, neboť samotný čl. 10 by měl být vykládán v souladu s čl. 2 Úmluvy.¹⁶³

S tímto Soud ovšem nesouhlasil, neboť neuznal, že omezení poskytování informací sledovalo legitimní cíl prevence kriminality. Ačkoliv v Irsku byl za subjekt práva na život považován i plod od chvíle jeho početí, nebylo trestným činem samotné podstoupení interrupce mimo Irsko.¹⁶⁴ Nejdůležitější posuzovanou otázkou tak zůstává, zda takové omezení bylo nutné k zachování dostatečné ochrany morálních hodnot zastávaných společností.¹⁶⁵ Dle Soudu toto omezení úměrné nebylo s ohledem na zákonnost podstoupení interrupce v zahraničí. Zmíněné organizace poskytovaly poradenství těhotným ženám, informovaly je o dostupných možnostech, které se pro ně v jejich situaci nabízejí. Jednou z možností tak bylo i podstoupení interrupce mimo Irsko, avšak samotné zvážení, zda daný zákrok podstoupit byl ponechán na těhotné ženě. Důležitým aspektem v daném případě je také to, že informace o podstoupení interrupce nebyly poskytovány široké veřejnosti, ale pouze ženám, které dané organizace navštívily. Mimo to také bylo možné dané informace zjistit i z jiných dostupných zdrojů, nikoliv pouze od stran stěžovatelů.¹⁶⁶ Zákazem poskytovat a šířit takové informace tak dle Soudu došlo k zásahu do práva na svobodu projevu zaručeného čl. 10 Úmluvy.¹⁶⁷

Soud vyslovil s ohledem na svobodu projevu i v případě opačném, kdy se jednalo mimo jiné také o šíření informací zavrhujeících umělé přerušování těhotenství v rozhodnutí označeným jako **Hoffer a Annen proti Německu**. Stěžovatelé rozdávali před klinikou provádějící umělé přerušování těhotenství letáky, ve kterých byl lékař provádějící zákrok, označen za vraha nenarozených dětí a interrupce označeny za nezákonné usmrcení nevinných. Od podstupování a provádění v Německu legálních interrupcí odrazovali také na webových stránkách, kde také přímo jmenovitě označovali lékaře, kteří interrupce v souladu se zákonem vykonávali. Provádění interrupcí také přirovnali k holocaustu.¹⁶⁸ Za šíření takových informací a pomluv proti lékařům bylo proti stěžovatelům zahájeno soudní řízení. Německé soudy rozhodly, že v daném případě musí stěžovatelovo

¹⁶³ ESLP., Open Door and Dublin Well Woman proti Irsku., stížnost č. 14234/88 a stížnost č. 14235/88., rozsudek velkého senátu ze dne 29. 10. 1992., odst. 19., odst. 65

¹⁶⁴ Tamtéž., odst. 63

¹⁶⁵ Tamtéž., odst. 66

¹⁶⁶ Tamtéž., odst. 74 - odst. 76

¹⁶⁷ Tamtéž., odst. 80

¹⁶⁸ ESLP., Hoffer a Annen proti Německu., stížnost č. 397/07 a stížnost č. 2322/07., rozhodnutí páté sekce ze dne 13. 1. 2011., odst. 7., odst. 8

právo svobody projevu ustoupit před zásahem do osobní sféry a především do dobrého jména lékařů a byl vydán soudní zákaz rozšiřování takových informací stěžovatelem.¹⁶⁹ ESLP se domnívá, že k porušení svobody projevu stěžovatelů vydaným soudním zákazem nedošlo, jelikož dle odst. 2 čl. 10 Úmluvy je možné svobodu projevu jednoho omezit, pokud zasahuje do pověsti či práv jiných. Takové omezení, ke kterému došlo na základě jednání německých soudů, je tak v souladu s ustanoveními Úmluvy, neboť se Soud domnívá, že daným jednáním stěžovatelů bylo významně zasaženo do osobních práv lékařů a jejich cti. Postup německých soudů tak zdárně vyvážil konkurenci práva na svobodu projevu s právem na ochranu osobnosti.¹⁷⁰

Pokud by však stěžovatelé pouze rozšiřovali informace přesvědčující k odmítnutí interrupcí, např. s odkazem na náboženské či morální přesvědčení, bez přímého označení lékařů a takové jednání by jim bylo rozhodnutím státních orgánů zakázáno, jistě by se jednalo o porušení svobody projevu, neboť takový zákaz by nebyl legitimní v demokratické společnosti.

3.6. Výhrada svědomí a svoboda náboženského vyznání

Jak již bylo nastíněno v předešlé kapitole, výkon umělého přerušování těhotenství může být odmítnut s odkazem na náboženské přesvědčení. Takovéto restriktivní přístupy jsou zaujímány zejména v zemích se silnou náboženskou tradicí. Stejný problém však nastává i s užíváním antikoncepce. Užívání antikoncepce je však velice účinná metoda, která vede ke snížení počtu interrupcí. Ovšem i samotné užití či její dostupnost se může dostat do rozporu s náboženským přesvědčením. I tímto případem se zabýval ESLP ve své rozhodovací praxi, konkrétně v případě známým pod názvem **Pichon a Sajous proti Francii**. V daném případě stěžovatelé lékárníci odmítli prodat antikoncepci prodávanou na lékařský předpis několika ženám. Francouzské soudy v daném případě uložily lékárníkům pokutu s odvoláním na tehdejší zákony, na základě kterých jim nebylo umožněno nevydat antikoncepční přípravek kvůli náboženskému přesvědčení.¹⁷¹ Stěžovatelé se u ESLP dovolávali porušení čl. 9 Úmluvy, svobody svědomí a náboženského vyznání, do které, dle stěžovatelů, bylo jednáním státních orgánů zasaženo. Soud se však vyslovil, že

¹⁶⁹ ESLP., Hoffer a Annen proti Německu., stížnost č. 397/07 a stížnost č. 2322/07., rozhodnutí páté sekce ze dne 13. 1. 2011., odst. 13., odst. 18., odst. 19

¹⁷⁰ Tamtéž., odst. 46., odst. 49

¹⁷¹ ESLP., Pichon a Sajous proti Francii., stížnost č. 49853/99., rozhodnutí třetí sekce ze dne 2. 10. 2001., s. 1., s. 2

hlavním cílem čl. 9 Úmluvy je poskytnout ochranu záležitostem úzce spjatými s individuálním svědomím a vyznáním. Jedná se tedy zejména o praktikování náboženství či jiné víry. Tento článek však nezaručuje ve všech případech ochranu jednání, které z daného přesvědčení vycházejí. Pokud tak je prodej antikoncepčních prostředků na základě lékařského předpisu v dané zemi legální, nelze jejich prodej odepřít s ohledem na náboženské vyznání. Soud tak v daném případě stížnost odmítl jako nepřijatelnou, jelikož dle jeho názoru nebylo zasaženo do práv zaručených Úmluvou.¹⁷²

3.7. Účinky rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

K ESLP plyne v současné době ohromné množství stížností ročně. Je tedy také zásadní zmínit, jaké účinky má rozhodnutí, pokud Soud dojde do konce samotného procesu a vydá konečný rozsudek.

Sama Úmluva zaručuje pouze v čl. 41, v případě rozhodnutí o porušení některého z ustanovení, nárok na spravedlivé zadostiučinění. Jednotlivé strany sporu také mezi sebou mohou uzavřít dohodu o vyrovnání. V takovém případě je úkolem Soudu ověřit, zda daná dohoda je pro obě strany spravedlivá.¹⁷³

Podstatné je zmínit, že rozhodnutí ESLP mají pouze deklaratorní povahu. I přes to však díky autoritě Soudu získávají jeho rozhodnutí vysokou sílu, neboť na poli lidských práv se jedná o jejich významný rozvoj, který má vliv na jednotlivé členské státy a také na jejich vnitrostátní právní předpisy. Jelikož se však jedná o deklaratorní rozhodnutí, neukládají, vyjma odškodnění, členským státům jednotlivé povinnosti. Primárním úkolem ESLP tak není působit na jednotlivé státy, např. s cílem změnit vnitrostátní právní úpravu, či přijmout určitá opatření, která by porušení Úmluvy ze strany státu v budoucnu zabránila. Rozsudky ESLP také nemohou rušit jednotlivá rozhodnutí domácích soudů a jiných orgánů. Jednotlivé členské státy se však zavázaly k uznávání rozhodnutí ESLP, která tím tak získávají svoji konečnou povahu.¹⁷⁴

Součástí struktury Rady Evropy je také Výbor ministrů, jehož úkolem je dohlížet na výkon jednotlivých rozhodnutí Soudu.¹⁷⁵ Ačkoliv tak není v pravomoci Soudu požadovat změny jednotlivých právních předpisů, je možné,

¹⁷² ESLP., Pichon a Sajous proti Francii., stížnost č. 49853/99., rozhodnutí třetí sekce ze dne 2. 10. 2001., s. 4

¹⁷³ PROUZOVÁ, A., *Evropský soud pro lidská práva., organizace, pravomoci, řízení.*, s. 56

¹⁷⁴ Tamtéž., s. 57

¹⁷⁵ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících., čl. 46., odst. 2

že i k tomu na základě působení Soudu a Výboru ministrů dojde. Pokud by Výbor ministrů shledal, že se jedná o značné porušení práv, je v jeho pravomoci vyvinout diplomatický a politický tlak na stát, aby se podřídil rozhodnutí Soudu a na jeho základě provedl určité změny. V praxi to také znamená, že vnitrostátní soudy musí svoji rozhodovací praxi přizpůsobit také judikatuře ESLP či přijmout jiná opatření, která by byla v souladu s rozhodnutím ESLP.¹⁷⁶ Stejná situace nastává i v případě, kdy Soud dospěje k závěru, že Úmluva je opakovaně porušována strukturálními nedostatky, které pramení z legislativních dokumentů dané země. Soud je pak oprávněn vyžadovat změnu od smluvních států, aby k dalšímu porušení Úmluvy již nedocházelo a uvedly své vnitrostátní právo do souladu s podaným výkladem Úmluvy. Dalším způsobem, kterým rozhodnutí ESLP ovlivňují vnitrostátní právo, je definování pozitivních závazků, které plynou z jednotlivých ustanovení Úmluvy. Státy tak mají povinnost zaručit ve svých právních řádech ochranu jednotlivým právům.¹⁷⁷

Rozhodnutí Soudu jsou závazná pouze inter partes, nejsou ale závazná pro ostatní členské státy. Lze však předpokládat, že pokud Soud v nějakém případě rozhodl daným způsobem, v typově podobném případě pak rozhodne obdobně.¹⁷⁸ Výklad jednotlivých ustanovení Úmluvy, které ESLP podá, se týká i ostatních členských států, neboť ESLP svojí judikaturou rozvíjí a definuje katalog lidských práv.

¹⁷⁶ PROUZOVÁ, A., *Evropský soud pro lidská práva., organizace, pravomoci, řízení.*, s. 58

¹⁷⁷ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy.*, s. 20 - s. 23

¹⁷⁸ PROUZOVÁ, A., *Evropský soud pro lidská práva., organizace, pravomoci, řízení.*, s. 60

4. Vývoj judikatury Evropské soudu pro lidská práva týkající se umělého přerušeni těhotenství

Evropský soud pro lidská práva přistupuje k případům souvisejícím s interrupcemi vždy jednotlivě. Neurčuje pouze, jak by dle jeho názoru měly vypadat právní předpisy týkající se umělého přerušeni těhotenství, ani zda existuje povinnost jednotlivých států k povolení legálních interrupcí na daném území, ale rozhoduje, zda dané jednání v určitém případě bylo v souladu s ustanoveními Úmluvy. Úprava týkající se interrupcí je však velmi komplexní a dotýká se mnoha oblastí, a zejména s rozvojem vědy se zvyšuje počet případů, které jsou s umělým přerušeni těhotenství propojeny. Evropský soud pro lidská práva se tak neomezuje pouze na rozhodnutí týkající se možnosti provedení legální interrupce, ale rozhoduje o mnoha dalších situacích, které souvisejí s umělým přerušeni těhotenství. V budoucnu s dalším vědeckým rozvojem lze očekávat také nárůst nových situací, které bude ESLP nucen řešit. Ve svých rozhodnutích ovšem vydává stanoviska, ze kterých je možné dovodit jaké přístupy a názory ESLP zastává a jak vyvažuje práva náležejícím jednotlivým subjektům. A protože Evropská úmluva má být vykládána v čase společenských změn, je důležité zjistit, jak se postoje ESLP proměňují v čase.¹⁷⁹

4.1. Rozvoj reprodukčních práv na půdě Rady Evropy

V roce 2008 byla Parlamentním shromážděním RE přijata rezoluce týkající se přístupu k bezpečnému a legálnímu umělému přerušeni těhotenství. Již v té době RE vyjádřila znepokojení nad nedostatečným přístupem k bezpečným a cenově dostupným interrupcím. V takovém případě tak dle názoru Parlamentního shromáždění dochází k diskriminaci žen, které si legální potrat nemohou dovolit z finančního hlediska nebo např. také z důvodu nízké informovanosti. Takový přístup také vede k provádění nebezpečných a nelegálních interrupcí v nedostatečných podmínkách, které mohou mnohdy vést až k úmrtí těhotných žen. Zákaz interrupcí tak nevede reálně ke snížení počtu provedených interrupcí, ale pouze ke snížení možnosti žen domoci se bezpečného přerušeni těhotenství. S tím by také mohlo souviset právo šířit volně informace, které se může dostat do střetu s výkonem umělého přerušeni těhotenství v zemích, které interrupce považují za nelegální. Z tohoto ustanovení by se tak mohlo zdát,

¹⁷⁹ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy.*, s. 21

že Soud nebude považovat případné omezení svobody projevu vnitrostátními orgány za legitimní v demokratické společnosti, pokud se šíření informací bude týkat výkonu umělého přerušování těhotenství. Závěrem Parlamentní shromáždění apeluje na členské státy, aby uznaly právo na svobodnou volbu žen týkající se jejich těla a celkové fyzické integrity.¹⁸⁰

Nedávno také Parlamentní shromáždění RE přijalo rezoluci týkající se přístupu žen k antikoncepci. Vyjadřuje zde znepokojení s nedostupností antikoncepčních metod v některých částech Evropy, a to zejména pro finanční zátěž, kterou antikoncepce představuje či pro stále aktuální stigmatizaci související s využíváním antikoncepce zejména mladými ženami. Parlamentní shromáždění zde také zdůrazňuje, že všechny antikoncepční prostředky by měly být dostupné pro všechny a jejich dostupnost by měla být prioritou veřejných činitelů, stejně jako ochrana sexuálních a reprodukčních práv žen.¹⁸¹

Nejen z těchto dokumentů přijatých Parlamentním shromážděním RE, které dozajista budou ovlivňovat rozhodnutí Soudu, ale také ze zmíněné judikatury lze říci, že se ESLP podílí a nejspíše i nadále bude podílet na uznání a rozvoji reprodukčních práv žen, jako jedné z oblastí základních lidských práv.

4.2. Shodnost v rozhodování Evropského soudu pro lidská práva

Co se týče otázky počátku života, jak bylo pojednáno v předchozích kapitolách, nevydává ESLP jasné stanovisko a nechává zde prostor pro uvážení států. V případě uznání práva na život plodu od jeho početí by bylo výrazně zasaženo do základních práv žen. Je zde tedy nutné balancovat a tato práva vyvážit. Od samého počátku však ESLP nestanovil, že by ochrana plodu nenáležela pod čl. 2 Úmluvy a že by samotnému plodu nenáležela lidská práva. Na druhé straně neurčil počátek života okamžikem početí, ale zároveň ani nezakotvil právo na interrupci. Tento postoj Soud přejal od dříve ustanovené Komise pro lidská práva a i nadále rozhoduje v souladu s tímto přesvědčením.¹⁸² Lze tedy očekávat, že s ohledem na rozdílné postoje mezi jednotlivými státy ani

¹⁸⁰ Parlamentní shromáždění Rady Evropy., [online] Rezoluce č. 1607/2008: *Access to Safe and Legal Abortion in Europe.*, [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17638>

¹⁸¹ Parlamentní shromáždění Rady Evropy., [online] Rezoluce č. 2331/2020: *Empowering women: promoting access to contraception in Europe.*, [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28675&lang=en>

¹⁸² Srov. ESLP, Vo. Proti Francii, stížnost č. 53924/00, rozsudek velkého senátu ze dne 8. 7. 2004, odst. 51, odst. 77., srov. Evropská Komise pro lidská práva., H. proti Norsku, stížnost č. 17004/90 rozhodnutí ze dne 19. 5. 1992

v budoucnu Soud neobráti a neurčí jako počátek lidského života samotné početí a nechá tak tuto oblast nadále otevřenou pro další výklad a vlastní uvážení jednotlivých států. Stejně tak jako Soud neurčil počátek života, nedeklaroval ani existenci práva na interrupci, které by vyplývalo z čl. 8 Úmluvy.

V případech, ve kterých došlo k porušení povinností ze strany státu, je opakovaně v průběhu několika let zdůrazňováno, že státy, pokud umožňují umělé přerušování těhotenství za splnění určitých podmínek, jsou povinny přijmout taková opatření, která budou efektivní k reálnému dosažení takového zákroku. Opatření nemají být pouze teoretická a iluzorní. Legislativní rámec by měl být vytvořen takovým způsobem, který přiměřeně zohlední různé legitimní zájmy dotčených osob.¹⁸³ Tento požadavek je v judikatuře ESLP konzistentní a je možné ho nalézt v rozsudcích opakovaně. Jedná se zřejmě o jedno z nejdůležitějších ustanovení Soudu v oblasti interrupcí, neboť z něho plynou pozitivní závazky, které jsou státy povinny plnit za účelem ochrany základních práv. Na druhé straně je však také nutné, aby takovýto rámec vzal v potaz všechna práva, která se zde střetávají, a následně došlo k jejich rozumnému vyvážení.¹⁸⁴

4.3. Žaloby wrongful birth a wrongful life

Ačkoliv ve většině zemí je možné požádat o výkon interrupce v případě poškození plodu, neplatí toto všude. Často také nastávají situace, kdy je odmítnut výkon prenatalní diagnostiky, či je tento výkon proveden chybně. Do popředí se zde tak dostávají otázky týkající se nejen diskriminace osob s postižením, pokud takové postižení může být důvodem k podstoupení umělého přerušování těhotenství, ale také otázky související s náhradou škody pramenící z nechtěného porození postiženého potomka, ke kterému došlo na základě lékařského pochybení. Jedná o žaloby nazývané wrongful birth, kdy žalobci jsou v tomto případě rodiče a o žaloby wrongful life, kdy je žalující osobou samo postižené dítě, jež by v případě správného postupu při odhalování prenatalního defektu porozeno nebylo. V soudním řízení je tak zde vymáhána náhrada za újmu, která pramení ze samotného života postiženého dítěte. Toto činí z dané problematiky opět velice

¹⁸³ Srov. ESLP, A. B. a C. proti Irsku, stížnost č. 25579/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 12. 2010., odst. 237., odst. 249., srov. ESLP., Tysiac proti Polsku, stížnost č. 541/03., rozsudek čtvrté sekce ze dne 20. 3. 2007., odst. 107

¹⁸⁴ Srov. ESLP, A. B. a C. proti Irsku, stížnost č. 25579/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 12. 2010., odst. 238

kontroverzní téma, neboť je zde porovnáván život s postižením s úplným nenarozením.¹⁸⁵

Co se týče wrongful birth žalob, tedy žalob, jimiž se náhrady újmy domáhají rodiče, kterým byla daná újma způsobena narozením postiženého potomka, je možné takové žaloby podávat pouze v zemích, které zakotvují ve svých právních řádech možnost umělého přerušování těhotenství. V zemích, které ukončení těhotenství z důvodů postižení nedovolují, pak taková újma nemůže vůbec vzniknout, neboť žena by ani neměla možnost své těhotenství předčasně ukončit.¹⁸⁶ Pak však vyvstává také otázka, zda právě ženám, kterým by nebylo umožněno ukončit těhotenství v případě postižení vůbec, nevzniká újma o to větší, neboť i kdyby defekt plodu byl odhalen, byly by nuceny v těhotenství pokračovat.

S ohledem na stále výraznější rozvoj vědy a techniky, ale na druhé straně i s ohledem na odmítavý přístup k prenatální diagnostice či antikoncepci a interrupci v některých zemích, lze předpokládat, že tento typ stížností bude v následujících letech přibývat a ESLP se tak bude muset vypořádat s problematikou hodnoty lidského života s postižením.

4.4. Budoucí vývoj judikatury týkající se Polska

S ohledem na procesní závazky, které jsou státy povinny dodržovat, je možné se ohlédnout na legislativu Polska. Ačkoliv Soud stanovil opakovaně povinnost přijmout určitý legislativní rámec potřebný pro výkon interrupcí a i pro takový nedostatek shledal Soud opakovaně porušení ustanovení Úmluvy ze strany Polska, k takovému kroku doposud nedošlo. Následně také v souvislosti se zpřísněním právní úpravy z minulého roku, bylo k ESLP podáno přibližně tisíc stížností na porušení základních lidských práv pramenících z dané změny právní úpravy, kdy je znemožněn přístup k umělému přerušování těhotenství v případě poškození plodu. Jedná se o stížnosti z roku 2021 pod označením K.B. proti Polsku, K.C. proti Polsku a v neposlední řadě A.L.- B. proti Polsku. Vzhledem k tomu, že se jedná o ohromné množství stížností dotýkajících se pouze dané problematiky, kdy navíc k ESLP za rok plyne tisíce jiných stížností, bude o nich pravděpodobně rozhodnuto až v několika následujících letech. Tyto jmenovité

¹⁸⁵ DOLEŽAL, A., Wrongful life, Wrongful birth žaloby- etické a právní úvahy. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online]. 2013, 03/2013, [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <http://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/download/58/64.>, s. 4, s. 5

¹⁸⁶ Tamtéž., s. 16

stížnosti tak zřejmě představují určitou formu *actio popularis* směřující proti zákazu umělého přerušení těhotenství v případech deformace plodu. Stěžovatelky se domnívají, že danou změnou zákona dochází k porušení čl. 8 Úmluvy a jim zaručených práv z nich pramenících. Je důležité zmínit, že stěžovatelky změnou úpravy nebyly přímo dotčeny, pouze se dovolávaly porušení jejich práv ve vztahu k případnému budoucímu těhotenství, ze kterého je pravděpodobné, že by se narodilo dítě postižené a ony by byly nuceny takový plod donosit a porodit. V souvislosti s tímto také namítají porušení čl. 3 Úmluvy, neboť povinnost donosit a porodit dítě, které nebude schopno žít více než pár dní po porodu, považují za nelidské a ponižující. Z toho také pramení obava vůbec dítě počít. V takovém případě vyvstává otázka, zda lze stěžovatelky vůbec označit za oběti porušení daných článků Úmluvy.¹⁸⁷ Stížnosti totiž byly podány ještě před samotnou účinností novely zákona týkajícího se interrupcí a navíc stěžovatelky nebyly v situaci, kdy by byla přímo dotčena určitým jednáním jejich práva, ze změny zákona „pouze“ pramenila jejich obava, že v případě prokázání těhotenství s poškozeným plodem bude zasaženo do jejich práv nemožností podstoupení interrupce.¹⁸⁸ Čl. 34 Úmluvy však zaručuje právo podat individuální stížnost každému, kdo se považuje za oběť v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou a Protokoly na ni navazujících.¹⁸⁹

Je tedy možné, že dané stížnosti budou odmítnuty jako nepřijatelné, neboť nebyly vyčerpány vnitrostátní dostupné prostředky k ochraně práv, jako jedna z podmínek přijatelnosti stížností před ESLP. Stejně tak dle některých názorů není možné požadovat za přijatelné stížnosti, které směřují vůči právnímu předpisu, který by potenciálně mohl při další aplikaci porušit práva. V takovém případě by Soud vystupoval nikoli jako soudní orgán, ale spíše by dané právní předpisy hodnotil z politického hlediska.¹⁹⁰

¹⁸⁷ ESLP., K. B. proti Polsku a tři další stížnosti., stížnost č. 1819/21., stížnost č. 3682/21., stížnost č. 4957/21., stížnost č. 6217/21

¹⁸⁸ PUPPINCK, G. WRITTEN OBSERVATIONS: Submitted to the European Court of Human Rights in the cases K.C., K.B and A.L.- B. v. Poland. In: *EUROPEAN CENTRE FOR LAW AND JUSTICE* [online]. 9/2021 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <http://media.aclj.org/pdf/ECLJ-Written-observations-K.C.,-K.B.-and-A.L.-B.-v.-Poland-September-2021.pdf>

¹⁸⁹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících., čl. 34

¹⁹⁰ PUPPINCK, G. WRITTEN OBSERVATIONS: Submitted to the European Court of Human Rights in the cases K.C., K.B and A.L.- B. v. Poland. In: *EUROPEAN CENTRE FOR LAW AND JUSTICE* [online]. 9/2021 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <http://media.aclj.org/pdf/ECLJ-Written-observations-K.C.,-K.B.-and-A.L.-B.-v.-Poland-September-2021.pdf>

Domnívám se, že vůči Polsku bude v budoucnu vystupovat Výbor ministrů RE, jelikož Polsko dlouhodobě nedodrží pozitivní závazky, které z ustanovení Úmluvy vyplývají a ani své právo neuvádí do souladu s podaným výkladem Úmluvy. Pokud by tak bylo učiněno a Polsko bylo zatíženo sankcemi ze strany RE, mohlo by to vést k upevnění reprodukčních práv nejen na území Polska ale i v rámci celé Evropy.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zhodnotit přístup Evropského soudu pro lidská práva k umělému přerušení těhotenství, a to zejména ve vztahu k jednotlivým právním úpravám dané problematiky mezi státy Rady Evropy. Cílem bylo také zaměřit se na aktuální problémy, které z takto citlivého tématu vyvstávají a zanalyzovat, jak se Evropský soud pro lidská práva s danou problematikou vypořádává v průběhu jeho působení.

Na problematiku interrupcí v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva lze nahlížet ze dvou základních úhlů. Můžeme rozlišit úhel pohledu těhotné ženy, které náleží právo rozhodovat o svém vlastním těle, soukromém i rodinném životě. Na druhé straně je pohled lidského plodu, kterému je mezinárodními a zejména pak vnitrostátními právními předpisy zajištěna určitá míra ochrany života i před jeho narozením. Nelze však v této problematice opomenout ani postavení otce, kterého se případné postoupení interrupce taktéž může dotýkat. Do popředí zájmu se dostává i přístup laické veřejnosti, která se k problematice umělého přerušení těhotenství také vyjadřuje. Všechny tyto pohledy byly v práci rozebrány, vycházejí jak ze starší klíčové judikatury, tak i z té méně známé a novější. Následně byl zhodnocen přístup Evropského soudu pro lidská práva, který se snaží daná práva spravedlivě vyvážit. Evropská úmluva o lidských právech nezaručuje právo na umělé přerušení těhotenství, ale ani nepřiznává právo na život plodu od doby jeho početí. Je tedy na Evropském soudu pro lidská práva, aby daná základní práva, která mohou s výkonem interrupcí přijít do střetu, spravedlivě vyvážil a poskytl jim dostatečnou ochranu.

Jedná se o značně kontroverzní téma a Evropský soud pro lidská práva se jasnému definování počátku života či sjednocení právní úpravy jednotlivých zemí vyhýbá a nechává zde prostor pro uvážení jednotlivým státům. Opak však nastává v situacích, kdy se svých práv dovolává potenciální otec dítěte. Zde Evropský soud pro lidská práva přiznal rozhodovací práva o případném umělém přerušení těhotenství ženě, jejíž tělo a život je s plodem úzce provázáno. Zároveň také stanovil, že z ustanovení Úmluvy nevyplývá právo na interrupci. Některé situace pramenící z jednání souvisejícího s umělým přerušením těhotenství však mohou založit porušení základních práv. Nejčastěji se jedná o porušení čl. 8 Úmluvy zaručující právo na soukromý život a čl. 3 zaručujícího zákaz nelidského zacházení. Obdobná situace nastává také v případě šíření informací jak

podporujících či odsuzujících umělé přerušování těhotenství. Evropský soud pro lidská práva samotné publikování a rozšiřování takových informací neshledává jako rozporné s ustanoveními Evropské úmluvy, a to dokonce i v zemích, kde je výkon interrupcí více omezen.

Za velice podstatné lze však považovat výroky Soudu týkající se pozitivních závazků plynoucích z jednotlivých článků Úmluvy. Ty jednotlivé státy zavazují k aktivní ochraně práv zaručených Úmluvou. V souvislosti s umělým přerušováním těhotenství se jedná zejména o přijetí jasné a srozumitelné právní úpravy, ze které bude zřejmé, kdy daná žena splňuje podmínky pro případné podstoupení zákroku. Nesrozumitelná a nejasná právní úprava také navíc ovlivňuje lékaře, kteří odmítají vykonávat interrupce, neboť se za jejich výkon obávají případného trestního stíhání. Jednotlivé státy by tak přijetím jasného legislativního rámce měly předcházet tomu, aby určitým jednáním či nejednáním nebyla narušena základní práva žen. Dále Soud také opakovaně stanovuje potřebu zakotvení procesního postupu, ve kterém bude zajištěn přezkum vydaného stanoviska o možnosti podstoupení umělého přerušování těhotenství v případech, kdy mezi lékaři navzájem či mezi lékařem a těhotnou ženou nedojde ke shodě ohledně podstoupení interrupce.

Záměrem práce bylo také zachytit nejaktuálnější legislativní změny, které se výkonu interrupcí dotkly v posledních letech. Z tohoto důvodu je značná část práce věnována Polsku, zejména judikatuře týkající se Polska a jejímu možnému budoucímu vývoji a také legislativním změnám potratové právní úpravy touto zemí přijaté. Je však minimálně zajímavé, že se diskuze kolem umělého přerušování těhotenství neobrací např. k Maltě či k evropským mikrostátům, které interrupce zcela zakazují. Ve vztahu k těmto státům ani Evropský soud pro lidská práva nepřijal žádné klíčové rozhodnutí, a to i přes jejich velmi přísnou potratovou legislativu.

S přístupem Evropského soudu lze jen souhlasit, neboť se zdá, že daná práva spravedlivě vyvažuje. Určení plodu jako subjektu práva na život již od okamžiku jeho početí by bylo velice problematické, neboť by tím byla zcela potlačena reprodukční práva žen a jednotlivým členským státům by byla odepřena možnost přijmout takovou právní úpravu, která by více odpovídala hodnotám zastávaných v dané společnosti. Zároveň je však na místě určitou míru ochrany poskytnout i plodu.

Dle mého názoru se Evropský soud s problematikou, kdy je nutné poskytnout ochranu práv jednotlivci v takových mezích, aby byla zároveň zachována práva druhých, zdárně vypořádává.

Resumé

This thesis is focused on abortions in Europe and how the European Court of Human Rights has dealt with this issue. The thesis consists of four chapters. First and second chapters of the thesis are focused on different human rights which are connected with abortions and also on legislation in European states which noted many changes in recent years. The main aim of this thesis is to analyze opinions on abortions in different circumstances issued by the European Court of Human Rights and evaluate the approaches of the Court. A significant part of the work is devoted to Poland, due to the fact that the legislation here has undergone major changes in recent years and therefore the issue is current.

Even though the European Court of Human Rights does not give clear answers to sensitive questions such as the beginning of life or moral and ethical aspects of abortions and there is a margin of appreciation for contracting states, in the case law does expand the human rights catalog and has such an impact on European countries and their approaches to abortions.

Seznam použitých zkratk

ESLP, Soud	Evropský soud pro lidská práva
Úmluva, Evropská úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
Komise	Evropská komise pro lidská práva
RE	Rada Evropy
EU	Evropská unie
Listina, LZSP	Listina základních práv a svobod
čl.	článek
odst.	odstavec
č.	číslo
Sb.	Sbírky
např.	například

Seznam použitých zdrojů

Literatura

BAHOUNEK, T. J., FUKALOVÁ, D., MAN, V., SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K., ŠRÁČEK, J., *Čtyři pohledy na interrupci*. Ostrava: KEY Publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-09-0.

DUŠKOVÁ, Š., HOFSCHEIDEROVÁ, A., KOUŘILOVÁ, K., *Úmluva o právech dítěte. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7598-683-2.

KMEC, J., KOSAR, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M., *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.

KOLEKTIV AUTORŮ., *Katechismus katolické církve*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1

KOLIBA P., WEISS, P., NĚMEC, M., DIBONOVÁ M., *Sexuální výchova pro studenty porodní asistence a ošetrovatelství*. Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-271-2039-0.

MACH, J., a kolektiv., *Zdravotnictví a právo, komentované předpisy II. vydání*. Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 80-86199-93-2.

MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T., *Evropská úmluva o ochraně lidských práv základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-224-5.

PROUZOVÁ, A., *Evropský soud pro lidská práva., organizace, pravomoci, řízení*. Praha: Linde Praha, 2004. ISBN 80-7201-500-1.

Řád evangelické církve metodistické: Výroční konference v České a Slovenské republice [online]. Praha: Evangelická církev metodistická, 2018. ISBN 978-80-7356-046-1.

ŠEVCOVÁ, K., *Kapitoly z medicínskeho práva.*, II doplnené a prepracované vydanie., Banská Bystrica: Vydavateľstvo Belianum, Univerzita Mateja Bela, 2018. ISBN 978-80-557-1442-4.

ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T., a kolektiv., *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-321-1.

Časopisy

DOLEŽAL, A., Wrongful life, Wrongful birth žaloby- etické a právní úvahy. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online]. 2013, 03/2013. Dostupné z: <http://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/download/58/64>

MATUŠINOVÁ, A., FIALA, P., Katolická víra jako identifikační symbol v dnešní Evropě. *Politologický časopis/ Czech journal of Political science* [online]. 2013, 03/2013., s. 348., Dostupné z: https://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2013/3/Polcas_2013_3_pp_346_357.pdf?fbclid=IwAR3Hgt9QmZPvYldW2Q1Kgcj70yIRXTjKZu5X9PDTYE8AoT0skxsFj3fG3KU

RYCHTAŘÍKOVÁ, J., Mezinárodní konference o populaci a rozvoji: Káhira 5.-13. září 1994. *Obecný Zeměpis*. 1995, 94-95(3)

Elektronické zdroje

Abortion. In: *InfoFinland.fi* [online]. 2021, 20.12.2021. Dostupné z: <https://www.infofinland.fi/en/living-in-finland/health/abortion>

ENGLAND and WALES. In: *Abort-report.eu* [online]. 2022. Dostupné z: <https://abort-report.eu/england-and-wales/>

Europe. In: *PEW-TEMPLETON GLOBAL RELIGIOUS FUTURES PROJECT* [online]. PewResearchCenter, 2016. Dostupné z: <https://www.epfweb.org/node/745>

European Contraception Policy Atlas - Poland. In: *European Parliamentary Forum for Sexual and Reproductive Rights* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.epfweb.org/node/745>

European Abortion Laws: A Comparative Overview. In: *Reproductiverights.org* [online]. Center for Reproductive Rights, 2020. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2020/12/European-abortion-law-a-comparative-review.pdf>

European data. In: *Abort-report.eu* [online]. 2022. Dostupné z: <https://abort-report.eu/europe/>

Exodus: Druhá kniha Mojžíšova. In: *Onlineb21.bible21* [online]. Dostupné z: <https://onlineb21.bible21.cz/bible.php?kniha=exodus>

FINLAND. In: *Abort-report.eu* [online]. 2021, 2022. Dostupné z: <https://abort-report.eu/finland/>

HOLLAND, K., How the death of Savita Halappanavar revolutionised Ireland. In: *THE IRISH TIMES* [online]. 2018, 25.05.2018. Dostupné z: <https://www.irishtimes.com/news/social-affairs/how-the-death-of-savita-halappanavar-revolutionised-ireland-1.3510387>

Kolektiv autorů. *Reprodukční práva žen a mužů* [online]. Praha 2: Gender Studies, 2006. Dostupné z: https://invenio.nusl.cz/record/393183/files/nusl-393183_1.pdf

McCARTHY, B., Abortion: Church of England Statements., In: *churchofengland.org* [online]., 3. 11. 2017. Dostupné z:

<https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2017-11/Abortion%20Church%20of%20England%20Statements.pdf>

McCORMAC, J., Abortion in NI: Timeline of key events. In: *BBC* [online]. 08.02.2022. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-politics-56041849>

Monaco to decriminalise abortion, but no legalisation. In: *FRANCE24* [online]. 05.08.2019. Dostupné z: <https://www.france24.com/en/20190805-monaco-decriminalise-abortion-but-no-legalisation>

Parlamentní shromáždění Rady Evropy., [online] Rezoluce č. 1607/2008: *Access to Safe and Legal Abortion in Europe*. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17638>

Parlamentní shromáždění Rady Evropy., [online] Rezoluce č. 2331/2020: *Empowering women: promoting access to contraception in Europe*. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28675&lang=en>

Poland: Regression on abortion access harms women. In: *AMNESTY INTERNATIONAL* [online]. 26. 01. 2022. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/01/poland-regression-on-abortion-access-harms-women/>

Polští poslanci zamítli přísný potratový zákon. Interrupce měl trestat vězením. In: *ČT24* [online]. 02. 12. 2021. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3408918-polsti-poslanci-zamitli-prisny-potratovy-zakon-interruptce-mel-trestat-vezenim>

Portugal., In: *Abort-report.eu* [online]. 2022. Dostupné z: <https://abort-report.eu/portugal/>

Programme of Action. Adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5- 13 September 1994 [online]., čl. 7.14 písm. (h)., Dostupné z: https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf

PUPPINCK, G. WRITTEN OBSERVATIONS: Submitted to the European Court of Human Rights in the cases K.C., K.B and A.L.- B. v. Poland. In: *EUROPEAN CENTRE FOR LAW AND JUSTICE* [online]. 9/2021. Dostupné z: <http://media.aclj.org/pdf/ECLJ-Written-observations-K.C.,-K.B.-and-A.L.-B.-v.-Poland-September-2021.pdf>

Rada Evropy. In: *Radaevropy.cz* [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.radaevropy.cz/>

Rada pro lidská práva (HRC) - Reprodukční práva: Background report. In: *Amo.cz* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2009/2010. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Reproduk%C4%8Dn%C3%AD-pr%C3%A1va-HRC1.pdf>

San Marino votes to legalise abortion in referendum. In: *BBC* [online]. 2021, 26.9.2021. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-58701788>

Slovenský parlament chce zpřísnit pravidla interrupcí a přidat peníze rodičům dětí s postižením. In: *Irozhlas.cz* [online]. Bratislava, 2021. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/slovensko-zprisneni-potraty-novela-prvni-cteni_2110061359_btk

Timeline: The history of abortion in Ireland. In: *Thejournal.ie* [online]. 2018, 30.12.2018. Dostupné z: <https://www.thejournal.ie/abortion-in-ireland-4382738-Dec2018/>

Zákon o omezování přístupu k interrupcím na Slovensku neprošel. In: *A2larm.cz* [online]. 2021. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2021/11/zakon-o-omezovani-pristupu-k-interrupcim-na-slovensku-neprosel/>

Zpráva ze čtvrté světové konference o ženách (Peking 4.- 15. září 1995)., In: vláda [online]. 1995. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rada-pro-rovne-prilezitosti/oddeleni/dokumenty/Peking-1995_1.pdf

WENNERHOLM ČÁSLAVSKÁ, T., 15 let Pekingské deklarace a Akční platformy- čas na hodnocení?., In: *Feminismus.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/15-let-pekingske-deklarace-a-akni-platformy-cas-na-hodnoceni>

Právní předpisy

České

Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon č. 66/1986 Sb.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství.

Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

Mezinárodní

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně.

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství.

Vyhláška Ministra zahraničních věcí č. 62/1987 Sb., o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen.

Zahraníční

Act of 6 June 1997 The Penal Code of Poland.

Chapter 9 Criminal code of Malta.

Criminal Code of 24 June 1987 (StGB) of Liechtenstein.

United Kingdom Abortion Act 1967.

Zákon Slovenskej národnej rady č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

ESLP., A. B. a C. proti Irsku, stížnost č. 25579/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 12. 2010.

ESLP., Boso proti Itálii., stížnost č. 50490/99, rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti ze dne 5. 9. 2002.

ESLP., D. proti Irsku, rozhodnutí čtvrté sekce týkající se přípustnosti stížnosti č. 26499/02 ze dne 27. 6. 2006.

ESLP., Elena Cojocarú proti Rumunsku., stížnost č. 74114/12., rozsudek čtvrté sekce ze dne 22. 6. 2016.

ESLP., Hoffer a Annen proti Německu., stížnost č. 397/07 a stížnost č. 2322/07., rozhodnutí páté sekce ze dne 13. 1. 2011

ESLP., K. B. proti Polsku a tři další stížnosti., stížnost č. 1819/21., stížnost č. 3682/21., stížnost č. 4957/21., stížnost č. 6217/21

ESLP., Open Door and Dublin Well Woman proti Irsku., stížnost č. 14234/88 a stížnost č. 14235/88., rozsudek velkého senátu ze dne 29. 10. 1992.

ESLP., P. a S. proti Polsku, stížnost č. 57375/08, rozhodnutí čtvrté sekce ze dne 30. 10. 2012.

ESLP., Pichon a Sajous proti Francii., stížnost č. 49853/99., rozhodnutí třetí sekce ze dne 2. 10. 2001.

ESLP., R. R. proti Polsku, stížnost č. 27617/04, rozsudek čtvrté sekce ze dne 28. 11. 2011.

ESLP., Tysiac proti Polsku, stížnost č. 541/03., rozsudek čtvrté sekce ze dne 20. 3. 2007.

ESLP., Vo. Proti Francii, stížnost č. 53924/00, rozsudek velkého senátu ze dne 8. 7. 2004.

ESLP., Z. proti Polsku., stížnost č. 46132/08., rozsudek čtvrté sekce ze dne 13. 11. 2012.

Evropská Komise pro lidská práva., Brüggemann a Scheuten proti Německu., stížnost č. 6959/75., rozhodnutí ze dne 12. 5. 1977.

Evropská Komise pro lidská práva., H. proti Norsku, stížnost č. 17004/90 rozhodnutí ze dne 19. 5. 1992.